GOD. VII. BROJ 5.

OMLADINA

LIST ZA ZABAVU I POUKU SREDNJEŠKOLSKE MLADEŽI

SADRŽAJ:

IZDAJE NA SVIJET »DRUŠTVO HRVATSKIH SREDNJOŠKOLSKIH PROFESORA« U ZAGREBU.
UREDJUJU DR. FERDO NIKOLIĆ I PROF. VIKTOR KRALJ.
»OMLADINA« IZLAZI SVAKOGA MJESECA IZUZEVŠI MJESECE PRAZNIKA. — PRETPLATA JE ZA CIJELU GOD. ZA ĐAKE 36 Din., ZA OSTALE 40 Din., A ŠALJE SE DRUŠTVU HRV. SREDNJOŠKOLSKIH PROFESORA, ZAGREB, MEDULIĆEVA 33. — RUKOPISI SE ŠALJU ILI DR. FERDI NIKOLIĆU, ZAGREB, MEDULIĆEVA 30. ILI PROF. VIKTORU KRALJU, ZAGREB, MEDULIĆEVA 26. I NE VRAĆAJU SE. — POJEDINI BROJ 5 DINARA.

TISAK „TIPOGRAFIJA", GRAFIČKO-NAKLADNI ZAVOD D. D., ZAGREB.

GODINA VII. U ZAGREBU, DNE 1. SIJEČNJA 1924. BROJ 5.

OMLADINA

LIST ZA ZABAVU I POUKU SREDNJEŠKOLSKE MLADEŽI

HRVATSKOJ OMLADINI

Napred, braćo, složno sada,
Napred, braćo, složno svi!
Neka kod nas sloga vlada,
Nikog se ne bojmo mi!

Smjelo, druže, ti preskoči
Sve, što smeta putu tvom!
Vedra čela napred kroči,
Dok ne stigneš cilju svom!

Dužnosti sve sv'jesno vrši,
Da nam dobar bude glas!
Zapreke sve složno krši,
Jer u slozi nam je spas!

Krivdu mrzi pravdu brani,
Istinu pak ljubi v'jek!
Dušu mudrom knjigom hrani:
Mudro slovo - duši lijek.

Ljubi majku, oca svoga;
Pradjedova poštuj grob!
Ufaj se u dobrog Boga;
Nemoj biti gr'jehu rob!

Bojna truba kad zatrubi
Brani dom svoj snagom svom!
Svoju rodnu grudu ljubi;
Daj i život za svoj dom!

Zato, braćo, napred sada,
Dok je hora napred svi!
Nek nas vodi vedra nada,
Nek se znade, tko smo mi!

Zagreb. **F. F. Klisurić.**

ZVONARČE I NJEGOVA MAJKA

(Svršetak).

No već se spustio debeo mrak, a Vika još vazda čuči nepomično pod kestenom. I u njoj je bio mrak, gust i težak. Nije znala za sebe, nije osjećala ni dobro ni zlo, kunjala kao sumrtva i čekala bez svijesti, da opet sine svijetlo. To će biti glas njena sinka. On je jedini kadar, da je digne iz crnoga ždrijela nesvjestice i bezvoljice. Čim osjeti ruku njegovu na sebi, spašće pomrčina s njene duše i u nju uliješće mir i pokoj.

Gotovo svako veče morao je da je traži, ako nije dospio poslije škole da pođe po nju. Prtio je teško breme na svojem dvanaestgodišnjem srcu. Višeputa hoće da svisne od tuge i smilovanja s majkom. Brinuo se mnogo, da joj olakšava trudni život, da joj malo samo razvedri pomrčinu njene duše.

— Mama, mama! zaori napokon mračnim drvoredom.

Luda se Vika pomalo prene kao iz duboka sna. Stane da sluša. Dole šumi Drava, vodenice klopoću, žabe u jarku krekeću, negdje tutnje kola cestom. A sad ponovo djetinji glas::

— Mama, mama!

— Mijo, šapne žena i makne se, poravna ubradač.

Najposlije probije dječakove oči mrak i ugledaju crno klupko na kraju puta.

— Majko, tako sam te dugo tražio i toliko me bilo strah za tebe, zajeca dijete i prikuči se materi pa je rukama zagrli, da joj pomogne dići se.

— Sinko, zašapće Vika i popipa Miju drhtavim rukama po licu, po glavi, po leđima. Boli li te šta? Je si l gladan? pitala zabrinuto i trapovijesno.

— Nijesam, majko. Ali ti si se umorila. Bole te tvoje sirote ruke, je l' ? Pusti, da ja ponesem škaf. Tako, upri se na moja pleća.

Pođoše polako kući, da se sklonu među četiri tijesna zida, ali zadovoljni, što imaju jedno drugo, da se vole i tješe.

IX.

Vika počela da slabi i tjelesno. Napopao je velik kašalj, silni je bolovi mučili po svem tijelu, jesti nije mogla ni ono malo, čime se branila od gladi. Ta je hrana danomice bila mršavija, otkad Vika više nije mogla da ide na nadnicu. Još je sva sreća, da je njene poslove u zvonarevoj kući svršavao Mijo, meo, prao, dvorio, zvonio i time nekada izmamio smilovanje zvonaričino, pa im je dodavala pokadšto zdjelicu tople juhe. Drugi dobri ljudi dadoše, što im upravo preteče, ako su slučajno saznali, da ima čeljade u njihovoj blizini, što gladuje. Kad bi te milostinje jednoga dana izostale i Mijo vrativši se iz škole nije znao, što će da poda materi za ručak na sebe i ne misleći, onda, šta će, već uzme lončić, pa preko u župnikov dvor, da u kuharice isprosi nešto toplo za bolesnu mater.

Koliko su te brige teretile mlado dijete, još je tu bila briga i za školu. Trebalo je učiti, zadaće pisati. A za to nije bilo ni vremena ni mjesta. Čitavo vrijeme, što bi mu ostalo od škole i posla u zvonara, trebalo je za njegu matere. Vika se više nije dizala s kreveta. Počelo joj tijelo oticati i trebala je mnogo pomoći. Naporni rad, briga i tuga trošile duh i tijelo dječakovo. Donle najbolji đak u svom razredu, počeo je da zaostaje, te jednom nije znao zadaće, drugiput ne napiše sastavka. Profesori opominju, karaju, groze se, da se zapustio, ulijenio. A jedan mladi, vrlo strogi učitelj, čak jednom ga prekori pred čitavim razredom, da je danguba, da se sigurno povazdan skita, a možda i noću, dok mu je lice tako izlinjalo, kao da su ga guje ispile.

Mijo je samo šutio, šuteći oči oborio. Lice mu je taj par doista bilo blijedo i propalo kao u mrtvaca. Svi se dječaci zagledali u nj. I kao da je ćutio te poglede, iznenada pocrveni i onda provali u gorki plač.

— Dabome, još i suze, naruga mu se profesor. Baš si mi prava baba.

Razred se uzvrpolji. Nasta šapat među đacima.

— Mir! vikne učitelj otraga, tu nema nitko da govori.

U to se iznenada digne — nitko drugi već Dragoš. I ne mareći, što mu učitelj rukom odmahuje, on progovori glasno, bez straha, drsko i odvažno:

— Molim pokorno, ja ću kazati, Mijo je najbolji đak u razredu, on se ne skita, njegova je majka teško bolesna, on radi njene poslove i mora je dvoriti i on zato ne može učiti. Molim pokorno i...i...

Dragoš se ogleda na svoje druge, kao da pita, šta bi još kazao. A ovi njemu odobravajući namignu. Ali profesor brzo prekine ovo nijemo dogovaranje. Stane strašno da grmi:

— Zar sam ja tebe pitao? Ti ćeš zar mene učiti?

I saspe profesor čitavu tuču na nenadana branioca Mijina, a u sjednici predloži kaznu za toga brzopleta drznika.

Još dok je istraga tekla u toj stvari, dogodilo se nešto nečuveno. U povećem društvu u školskom dvorištu jedan obijestan i bezdušan četvrtoškolac htio da se našali pa pred svima zapita Miju, je l ono njegova majka, što ju zovu lukom Vikom i što u traljama hoda po gradu pa prosi u gospoja pregače, da ogrije trbuh?

Dječaci prasnuli u nesmiljen grohot. Mijo najprije pocrveni kao vatra, a onda mu se lice polije smrtnim bljedilom. Vidjelo mu se, da ga je okupila strahovita bol. Udare mu suze na oči, bolne suze sirotinjske. Ali onda odjednom pograbi ga gnjev i on bijesno nasrne na nesmiljenog podrugivača, spopane ga za vrat i rvajući se s njim vikaše kroz jauk i plač:

— Ti ćeš zar moju majku da vrijeđaš? Nijesi vrijedan, da joj izustiš ime, ti nitkove, rđo. Još jednom reci, udaviću te, udaviću te...

Napravi se silna gungula. Navale drugi đaci, da ih rastave. Jedni viču »Udri!«, drugi »Ne daj se!« Razred se mahom raspane u dva tabora. Veća polovica pristala uz izazivača, manja uz Miju. Među prvima, koji pritekoše Miji u pomoć, bio je Dragoš. Kao mali pjetlić postavio se kraj Mije, zasukuje rukave i viče iza glasa:

— Ko je protiv Mije, neka mi stane na biljegu.

Zametne se junački megdan. U silnom urnebesu nije se čulo školsko zvono. Naiđu profesori, podvornici....

Dalje se već zna. Krivci ostali u zatvoru preko podne, osim toga stvar će dakako i pret profesorsku sjednicu.

Kad se Dragoš u neobično kasni sat vratio kući, i trebao da opravda svoje zakašnjenje, naravski nije se ni najmanje priznao krivim.

— Mama, ti ćeš priznati, da mi je bila dužnost braniti druga, kad se bio za svoju majku. On je ne smije dati vrijeđati. Svoja je majka ipak najprva na svijetu. Nije li? Pa i ako je sirota i malo luda.....

— Ta sad nemoj i ti još da kažeš, da je luda, opomena ga sestra Anica. Ona je sirota bolesna u mozgu, a to je bolest kao svaka druga, kao na primjer kad bole prsa, ili želudac ili drugo šta, samo mnogo mnogo teža i treba takova bolesnika mnogo da se štedi. Razumiješ li?

— Pa to i ja kažem. Zato sam ja Slavka tako i izlemao.

— Juh, ti si ga izlemao?

— I da si samo vidjela. Čitava se škola razdijelila u dva tabora, pa udri. Haj, što smo se bili! Sve su pucale kosti, zanosno se hvalio Dragoš i zamlati rukama oko sebe.

— Djeco, djeco, samo nam vazda iznova brige stvarate, zabrine se mama.

— A ja bih htio sada nešto da jedem, strašno sam gladan, skrene Dragoš razgovor na prijatne stvari.

— A molim ja tebe, zar te nijusu bili pozvali na ručak s juhom od crnila s grumičcima od papira? peckala Anica.

A tata će iz druge sobe iza velikih novina:

— Za reštanca nema ručka!

— Pa nijesam ja bio sam, pravdao se Dragoš, sjedi naš čitavi razred. Pa to onda i nije nikakva kazna.

— Samo da ne bude još kakvih posljedica, uzdahne mama i pođe u kuhinju, da pogrije ostatke od ručka za reštanca.

Tih je posljedica dabome bilo i to svake vrste i stepena. Bilo zatvora, opomena, ukora na sve strane. Mijo je iz vatre izašao potpuno opravdan. Ne samo drugovi njegovi uložiše svu svoju mladenačku zanesenost i pravdoljubivost u obranu svoga druga, nego i većina profesora uzeli sina u zaštitu poradi zlatna srca i čestite duše.

Miji je bilo sasvim svejedno, kako će stvar ispasti. Duša mu je bila tako puna brige za majku, da ni zašto drugo nije u njoj bilo mjesta· Jedino je bio na mukama, kad bi ga istragama zadržavali u školi, pa nije mogao da bude uz majku. A ona ga je svakim danom više trebala. Ni od koga nije htjela da primi ikakvu pomoć osim iz njegove ruke. Jedino on ju je mogao nagovoriti, da štogod pojede, popije, da uzme lijek, on ju je dvorio, njegovao, tetošio neiskazano nježnom brigom. Što je ona bivala slabija i bjednija, njemu je srce više raslo za njom. U ovoj bijednoj izbi procvalo je tako divno stablo ljubavi, da se moglo malo gdje na svijtu ljepše da nađe. Noću je bdio, pazio na svaki njen disaj, namještao jastuke, grijao je, hladio je, a pri tom gladovao, a ono malo hrane, što je majci trebalo, odradio u izvanškolsko vrijeme u teškom poslu. Najposlije morao je izostajati iz škole. Zadaću mu donosili drugovi, i on ih je učio i izrađivao uz majčin krevet. Kažu, da je jednu pismenu radnju tako krasno izradio u te dane nevolje i tuge, da ju je profesor na glas pročitao pred čitavim razredom, i čitav se razred nad njom rasplakao. Naslov je bio zadaći: »Naše majke«.

Mijo se nije umorio njegujući majku. Nikada se ne potuži, da mu je išto teško. Šuteći nosio je svoje breme, šuteći primao, što mu je sudbina donosila dan za danom i bio već sretan, kad bi mu se pokazao gdjegod tračak sunca. A to je bilo, kad bi mu se majka odazvala na njegovo pitanje, na njegov zaziv· Počela je gubiti svijest i po čitave dane ne otvara ni oči ni usta. Leži i stenje. Nekad zajaukne, valjda od boli i onda joj niko nije smio blizu osim Mije. Kad joj on metne svoju ruku na čelo, kad je omiluje po obrazima, odmah se stiša i umiri· Nekad prođu crni mraci, duša joj se po na časove probudi, onda bi otvorila oči i tiho progovorila:

—Mijo, sinko!

A Mijo zaplače se, ljubi joj ruke, čelo, lice i pita i tepa i ne zna od sreće, šta će.

Tih časova bilo sve manje i manje. Najposlije pokazala se potreba, da se bolesnica preveze u bolnicu. To je bila velika borba za Miju. On nikako ne će, da mu majku odnesu u bolnicu. Tamo on ne smije k njoj, kad hoće, već samo u određene sate, a tih je malo. I tko će nju tako dvoriti kao on, ko njoj ugađati, tetošiti? Ta ona ne će nikoga osim njega i ne može biti bez njega.

Bilo je uzalud opirati se. Zvonar i zvonarica nikako više nijesu htjeli da u svojoj kući trpe bolesnicu. Pa i liječnik, kojega su naposljetku zvali, rekao, da će za nju bolje biti u bolnici nego ovdje u ovoj vlažnoj komorici. Mijo se na glas plačući rastao s majkom, koja nije ni znala, što se s njom događa.

Od sada se Mijo za sve od škole prosto vrijeme šuljao oko bolnice, danju i noću, vrebajući na čas, kada će ga pustiti k majci ili će koga ugledati, da pita, kako joj je. Ostalo vrijeme zamjenjivao ju je u zvonarevih meo, prao, zvonio i dvorio.

Jedino razonođenje u ovim danima bijede i crne brige bila su Miji njegova zvona. Zvoneći zorom i vecerom na pozdravljenje nekako bijeda njegova zadobivala ko nekakav svetački sjaj, koji ga je za časove napunjao mirom i utjehom. Ali ta se utjeha pokazivala čudnim načinom. Jer istom, što bi zvono zaječalo, napopanu ga suze i točile se točile, doklegod je uže vukao. A onda mu je bilo i bolno i slatko u duši. Kad se u podne vratio iz škole, nije ni išao kući nego onako gladan ravno u bolnicu i tu pred vratima čekao, dok izbije sat pa da ga puste k materi. Sjede joj na krevet i zagleda se u izmršalo lice, u upale oči, slušao teško hripanje i srce mu se grčilo od bola i smilovanja. Razbijao svoju glavu: razmišljajući, kako da joj pomogne, da joj olakša bolest i gdjekoji put nagnuo se nad njom i tihim očajanjem zvao, da bi kamen proplakao:

— Mama, mama, čuješ li me? Pogledaj na me, samo jedamput. Ja sam, ja, tvoj sinak Mijo!

A majka rasklopi oči teškom mukom, pogleda i opet ih zaklopi. Je li ga poznala?

— Pusti je na miru, vidiš, da umire, govorile mu sućutno druge bolesnice, što su tamo ležale u dugačkom nizu kreveta. Jedva ga sestra mogla da izvede iz bolnice. Bio je svaki dan posljednji gost, i pustili ga, doklegod se moglo i smjelo.

Dođe velika nedjelja. Zvona zanijemila. Ono mrtvo, tvrdo klepetanje drvenih klepaka vrijeđalo mu uši i dušu. Majci u te dane još više pozlilo. Žene oko nje govorile, da ne će dočekati Uskrsa. Na veliki petak počela je da umire. Strašno je hripala. Rukama nemirno igrala po pokrovcu. Mijo sjedi i gledi, tužno plače i ne zna, što će.

Žene razgovaraju o Viki. Bila je sirota, ali čestita i dobra. Malo je takovih žena· Mnogo se jada napatila, a malo sreće naužila. Kako se samo brinula za dijete, kao za rođeno. Mnogoj bi majci morala služiti primjerom. Pa kako je lijepo živjela s pokojnim majstorom Perom. I tako nizale redom sve zgode Vikina života.

Miji srce raslo, što ovako lijepo govore o njegovoj majci. Šta vele, da mu nije prava mati? Pa on i ne zna za drugu, a ova mu je najbolja, najmilija, i samo da Bog hoće da učini čudo i da je poživi!

Tu Mijo udri najednoč u jauk, jer sad mu je prvi put došla stravična misao, kako će to biti, kad ona umre, i on je više ne će vidjeti ni čuti njena glasa ni . . . ni . . .

— Ao, mamo, mamo! jecalo dijete i zakopalo glavu uz uglavlje Vikino. Ta on nije nikoga imao na bijelome svijetu osim nje!

Žene se sućutno oko njega skupile, tješe ga i između sebe šapću. Govore o Miji, što će to sada biti s njim. Sirota je, ničiji. Potucaće se od nemila do nedraga, ako se ne nađu dobri ljudi, da se zauzmu za nj· A dobro je on dijete. Gle, kako je samo voli, kao da mu je prava mati.

Onda stanu da razgovaraju o sprovodima. Ko nema nikoga svoga pa umre u bolnici, ne načine

mu ni kršćanski sprovod, nego ga odmah noću u crnom sanduku bez pisma, bez popa, bez zvona odvezu na groblje, i zakopaju ga često s još dva tri druga mrtvaca pa mu ne meću ni krsta ni imena ni znaka. Kao pseto!

— Tako ti je to sa sirotinjom, moja Mande, završi baba, kojoj su noge od vodene bolesti tako bile otečene, da su pod pokrovcem izišle kao dvije pune vreće.

Ovaj se razgovor Miji zasiječe u srce kao britak mač. Njegovu zar majku da zakopaju bez pravoga sprovoda, bez popa i bez zvona? Bez zvona, koja je ona tolikima zvonila na posljednjem njihovu put, koja je ona toliko voljela?

Spopadne ga nova tuga. Htio bi da pita, a ne smije. Svi su se posjetioci već razišli, samo on još sjedi i ne može da ode. Bulji u majku, a od suza ne vidi je. Dolazi sestra i opominje, da mora otići. U ušima mu neprestano ječi:

— Noćas će umrijeti i zakopaće je bez zvona, bez popa. Kao pseto.

Kad je bio sa sestrom na trijemu, odjednom se razkuraži u očajanju svoga srca i stane zaklinjati sestru, da ga pusti, da ovdje noći. Pa makar na hodniku, na kakovoj klupi, na zemlji, njemu je svejedno, kako proveo noć. Samo neka mu ne da, da umre mati bez njega. Ta ona je tako strašiva. kad on nije uz nju, bojaće se i umrijeti sama.

Sestra dakako nije mu dopustila, jer je protiv propisa. Onda Mijo očajno zaplače i bolničarka ga morala silom da odvuče k vratima.

U taj čas naiđe liječnik. Pita, šta je, a sestra izvijesti, šta je i kako je. Na to će liječnik blago ali odlučno:

— Ne može biti, sinko; propise valja poštivati, a oni brane da iko zdrav boravi u zgradi osim bolničkoga osoblja.

Mijo zarida i od boli sav se raspomami.

— Ali ona je moja mama i oni će je odmah zakopati i ne će joj napraviti ni sprovoda, niti će zvona zvoniti, ni pop je ne će ispratiti, ni groba joj svoga ne će dati. Ao, mati moja, mati moja!

I na to se sruši na zemlju.

Skupili se oko njega bolničari, da ga dignu. Ali dječak ne može da stoji na nogama. Liječnik pogleda Miji u lice i rekne:

— Odnesite ga u moju sobu i metnite ga na divan.

Tu ga liječnik pregleda i vidi, da je dijete klonulo ne samo od tuge nego i od nedostatne hrane, od gladi. Odmah naredi, da mu se donese juha s jajetom. Kad se Mijo povratio iz nesvjestice, ugleda nad sobom strano lice, ali tako blaga i dobra izražaja, da se sva njegova tuga pretvorila u srdačno pouzdanje. I on odmah počne da penta:

— Gospodine doktore, zar ćete moju majku zbilja zakopati bez sprovoda i zvona? Ako nema novaca, ja ću odraditi, ostaviću školu i ići ću na nadnicu i odradiću štogod brže mognem, samo ne dajte, da mi majku zakopaju bez kršćanskoga sprovoda.

Doktor je stajao u svom bijelom liječničkom kaputu i zagledao se u dječaka. Bio je rastom pomalen, sitan, lica fina i bez brade, a kroz naočale virile neobične dobre i sjetne oči. A onda se vrati Miji, metne mu ruku na glavu i reče neizrecivo blagim glasom:

— Voliš li svoju majku?

A Mijo umjesto odgovora udari u suze.

— Smiri se, sinko, reče na to liječnik, tvoja će majka dobiti sprovod, kako dolikuje majci, koja je odgojila takova sina.

Pošto se Mijo okrijepio juhom i pilom i doktoru ispričao svoj mali život i svoje majke sudbinu, metne ga doktor svojom rukom na svoj krevet i rekne:

— Tu sad mirno spavaj. Sve će se urediti, kad dođe vrijeme.

Kad se probudio, bilo je kasno popodne. Kraj njega se našla sestra bolničarka. Šuteći uzme ga za ruku i odvede ga u crno zastrtu sobu. Tu u lijepome lijesu ležala žena, u čiste haljine obučena, sa crnom maramom na glavi, u rukama joj krunica. Naokolo gorjele svijeće, uvrh glave stajalo raspelo, s jedne i druge strane red cvijeća. Lice je bilo mirno i blago, oči sklopljene, usta ponešto otvorena, kao da će progovoriti.

— To je sve naredio gospodin doktor, šapne sestra.

Mijo od čuda jedva se snašao. Zar to da je njegova mama, ova lijepa žena, kakovu je on doduše u svome srcu i nosio, ali za života vidio samo ispaćenu, od muke i bijede izmorenu i izmrcvarenu. Nije znao, da smrt preobrazuje i na lice pokojnika iznese, što se za života duboko krilo u duši. Viki je smrt pritisla na izmučene crte biljeg plemenštine i dostojanstva i one ljepote, koja je živjela u njezinu srcu.

— Vidiš li, kako je lijepa? Ni za života nije bila takova, šaptala sestra i poravna na mrtvoj Viki suknju u zgodnije nabore.

— O, moja je mama bila uvijek lijepa, zanagli Mijo i onda istom udari u plač, kao što samo djeca umiju da plaču ne znajući riječima da kažu svoju tugu. Sestra ga tješila govoreći, da je njegovoj majci sada dobro, ništa je više ne boli, nikakve muke više ne pati, odmara se od teška života na nebu kod dragoga Boga i odanle gleda na sinka svoga i blagosilja ga.

Kad je Mijo izašao iz bolnice, zaore zvona. Bilo je uskrsnuće. Ulice pune svijeta svečano odjevena, prozori cvijećem i svijećama iskićeni. Mijo se kroz gomilu proturao do crkve. Tu čekaše stisnut uza zid, dok se sve ne svrši. Nije puno pazio na svečanost, na pjevanje i na vrevu oko sebe. Slušao je samo zvona i mislio na majku svoju, gledao je dušom, kako leži na odru svečana i lijepa. I sklopi ruke pa se stane Bogu moliti.

Kad se zvona smirila i svijet se razilazio, popne se na toranj, pristupi zvonaru i zapita plaho i prezavo:

— Bi l' smio . . . ?

— Šta bi, more? izdere se na nj zvonar, nimalo raspoložen na svetačku. Bio je ljut, što je morao da posvršava sve poslove, što ih je inače radio Mijo.

— Da zvonim, za mamu, za, za I.. Viku? izmuca Mijo u prvome strahu zbog zla lica zvonarova, ne znajući, kojim bi imenom ublažio ljutita gazdu svoga.

— A zar je umrla luda Vika? blaže će zvonar. Pa hvala Bogu. Za nju je sreća. Pokoj joj vječni. Riješila se muka. Ali što se zvona tiče, moj sinko, valjaće da se pita gospodin župnik.

— Pa dete, pitajte, molim vas, čika Mata, prione Mijo boreći se sa suzama. Umrla je već jutros, pa joj nije zvonilo ni samrtno zvono.

— Kako će, kad su jedva bila stigla zvona iz Rima? našali se Mata. Kako da ih odmah upregnemo onako od daleka puta umorna?

— Ali sada bi se moglo, plaho će Mijo. Smijem li?

— No, a ti potegni, umilostio se zvonar od Mijina čudna pogleda puna tuge i želje. Ja ću opravdati pred gospodinom parokom.

I pođe dolje u crkvu, da sve priredi za sjutrašnju veliku misu.

Mijo počne da zvoni. Sitno i plaho zazvecne samrtnička krv. Kako se uboški i tužno glasala. To su bili sami jecaji i uzdisaji. Zvuci se vrcali naokolo kao suze nevoljničke.

I Miji se cijedile suze niz lica, pa u tužna se valjala njedra.

Najednom zakriješti zvono i kao pretrgnuto zamukne. Mato prodrma Miju po ramenu.

— Jesi l poludio? derane. Ne znaš li, kad treba prestati? Ne rekoh li, da samo dva tri puta potegneš?

Mijo uzmakne k zidu i upre plahe poglede u nemilostivoga zvonara. Ovaj se od toga pogleda po drugi put zgrane i češući se za uši rekne:

— Ta da, bila ti je dakako mati: Ama rekoh, treba da znaš, da je i ovo uže poklonjeno. Jer otkuda da platiš?

— Da, ona je toliko voljela zvona, zahvalno pogleda Mijo u svoga dobrotvora.

— Hm, da. Eto, tako ti je to, sinko. Danas jedno, sjutra drugo. Svi ćemo tako jedared tamo. Ele samo što jednoga prati čitava banda zvona, a drugome ne zveči ni praporac na posljednjem putu, s kojega se nitko ne vraća.

Htjedoše da siđu niz ljestve, kad ono iznenada bane župnikov sluga i vikne:

— Čiča Mato, jesi l čuo? valja da zvonimo za Ludu Viku i to ne samo valjda u jedno zvono, nego, brate moj dragi, u sva četiri i u tri juriša. Taman kao za biskupa.

— Šališ se, dragane, ali s drugima ne sa mnom, promrsi zvonar.

— Ne šalim se. Ako mi ne vjeruješ, a ti odi pa pitaj. Meni je gospodin parok sam rekao. Je li, momče, tome se nijesi nadao, da ćeš za Ludu Viku zvoniti u sva četiri zvona i u tri juriša. Ajde da počnemo, pa da prije svršimo. Ja ću u ova dva manja, a Vas svaki ona druga dva.

Mijo čisto nije mogao da vjeruje. Ali onda pograbi za uže onoga trećega zvona, što mu je bilo od ovih najmilije, ona druga dvojica su ostala i zvona zabrujiše svečano, dostojanstveno, silno. Miji se tijelom gonili trnci. Bilo mu je, kao da su zvuci s neba silazili, pa se oko njega sjatili, pa ga milovali i bilo mu je, kao da su ga meka krila anđeoska dizala sa zemlje i nosila ga po modrom nebeskom svodu i ljuljala ga kao nekad što ga ljuljala majka na svom mekom krilu. I topila mu se duše od neiskazane bolne miline. To sada bez sumnje njegova mama leti na krilama zvona Bogu na visinu.

— Prestani de, more, gurne ga župnikov sluga tarući znoj sa čela, zar ne čuješ, da je jedan juriš gotov? Valja malo da počinemo pa onda iznova.

Tako zvona otpjevala tri puta svoju pjesmu za upokojenje Ludovike i na utjehu maloga Mije. Tri puta se glasala na sam Uskrs: jutrom, u podne i na večer iza pozdravljenja i punim grlom javljala, da je Luda Vika Bogu dala čemernu svoju dušu i izmučeno tijelo daće materi zemlji.

Na samu uskršnju nedjelju bio je sprovod. Donji grad odavna nije vidio takova pokopa. Divan proljetni dan i zlatno sunce izamamilo je sve žive i zdravo na ulicu, da se prošeće po čistom zraku. Šetaoci, dokoni svijet pristajao za lijesom Vikinim što od radoznalosti, što onako, da se sprođe, pa se skupila lijepa kita naroda, kakove ulica spram groblja još nije vidjela. Čitava Crkvena ulica, Labudova i Podravina ispratila Viku. Jer Viku je znao sav donji grad. Mijo se nije sjećao, da je vidio ljepšega sprovoda. Ni onaj suca, što je lane umro, ni one bogate trgovkinje nije bio puniji svijeta. Išao je iza lijesa između zvonara i zvonarice i gledao čas na lijes, niz koji je naokolo visio pokrovac od crnobijelih čipaka, čas gledao na križ, ondje pred lijesom, kad bi se na zaokretu ulice malo pomakla povorka u stranu. Na križu je zlatnim slovima pisalo i mogao je čitavi svijet da čita, kako je pravo ime njegove majke, Ludovike Stitić. I još je gledao s velikim zadovoljstvom na onu povorku đaka, svojih drugova, koji su stupali odmah za krstom a na čelu im Dragoš. On ih je sazvao i predvodio, da svojim pribiranjem ukrase i proslave sprovod Lude Vike.

Kraj tolikoga sjaja Mijo je bio siguran, da će njegova majka naći vječni sanak u carstvu nebeskom, da joj je dobro i da su za nju prestale sve patnje i muke. U toj njegovoj vjeri ukrijepila ga i zvona, koja su za čitava puta na groblje brujala, svirala i pjevala. A bila je to svirka i pjevanje, kakove Mijo još nije čuo od svojih zvona. Tako je bilo nešto posebno svečano u njihovu glasu, čisto mu je bilo, kao da mu kroz pjesmu govore mile riječi njegove majke. I tu je onda morao iznova da se rasplače, jer eto od sada nikada mu više materin glas ne će progovarati izvana, nego će ga morati da traži u svojoj duši....

Svijet, koji je tako ozbilno ispratio Ludu Viku do njena vječnoga stana, bio je vrlo zadovoljan s tako sjajnim sprovodom. Neka se i siroti jednom u svome vijeku učini čast i dika.

Ali otkuda i ko to sve plaća? šaptalo se i pitalo. U Vike nije bilo novaca, parnica zbog kuće još se vukla, kuća je bila pod pečatom, a Vika je u zadnje doba svojom zaslužbom baratala kao dijete, nekad poklonila kakovome prosjaku čitavu nadnicu, nekad trošila na slastice za Miju, a ona sama gladovala.

Najposlije saznaju radoznale seke, da je sav sprovod naredio liječnik iz bolnice, — pomislite samo! — sve je naredio i to naročito: sanduk i pokrovac i svijeće i zvona, osobito zvona, sva četiri i u tri juriša. To mogu da podnose jedino bogata gospoda. A sada slušaj, kako zvone Ludoj Viki. I jeste l' čule, što još nijeste, taj doktor nije ni naše

vjere, čak ni kršten nije! Ama čast njemu, radi bolje nego mnoga krštena duša.

Radio je još i više. Uzeo Miju k sebi, da ga othrani i da od njega načini čovjeka. Imao je dva mila djeteta, al mu ih ugrabi nesmiljena dječija morija. I učinilo mu se, kao da je sama sudbina izvela Miju preda nj, da u njemu nađe naknade za izgubljenu radost roditeljsku. Ali on je mislio i na Miju i njegovu budućnost, mislio je, da dijete, u kojega je toliko bogatstvo ljubavi i zahvalnosti za pomajku svoju, ne smije da se potuca od nemila do nedraga, ne smije da propadne zbog neimaštine i gladi. Iz ove ljudske mladice treba da izraste jako stablo, granato drvo, koje će mnogim potrebnima davati i hlada i hrane.

Mijo će ispuniti nade dobrotvora svoga, što ih u nj polagaše. Izučiće za liječnika. I kad jednom postane svoj, svome dobrotvoru ne će bolje moći da vrati ljubav i brigu za svoju sreću, nego ako nastavi njegovo djelo čovjekoljubivosti. Liječiće bolne i sirote, utiraće suze nevoljničke i tažiće uzdahe nesretničke. Time će on bolje zasvjedočiti svoju zahvalnost, nego što bi mogli svi hvalospjevi i spomenici svijeta. Jer on će podići svome dobrotvoru trajniji i sjajniji spomenik ne samo u svome srcu, nego i u srcima onih mnogobrojnih bijednika, kojima će on donositi pomoći, kao što je i njega pomogao tihi i skromni, na djelu tako silni i jaki liječnik. Jer ovoga više ne će biti među živima, da bi mogao vidjeti, kakovim je plodom urodilo ovo jedno samo njegovo čovjekoljubivo djelo. Takova djela ne propadaju. Iz jednoga sjemena niče stotina biljaka. Dobro se djelo množi na sve strane i sije u ljudska srca blage osjećaje zahvalnosti i plemenite ljubavi. Ti blago nepropadljivo ide od ruke do ruke i svuda širi toplinu i milinu, mir i slogu.

I mladi će se liječnik često svraćati u grad svoje mladosti i neće propustiti, da obiđe mjesta, gdje se nekada bavio. Poći će tragovima svojega djetinjstva, prolaziće ulicama, naći će štošta promijenjeno, ponovljeno, poljepšano, ali štošta i nepromijenjeno. To su zvona, ona njegova zvona, koja su nekada bila njegova radost i zagovor. Najposlije odvešće ga put i na groblje i tu će biti mnogo nova i lijepa: krstovi i spomenici od sjajna mramora bogati i ponositi. Ali on će proći mimo sjaj i raskoš i zaći će u čednije prijedjele niskih i ubogih. Tu će zastati nad skromnim grobom i pročitaće na crnoj gvozdenoj ploči imena dvaju ljudi, koji su ga prvi naučili, kako treba živjeti životom čestitosti i pravednosti. I slušaće ozdol duž vrbova brijega, kako teče Drava i kako nepromijenjeno šumi staru pjesmu svoju, kako je šumjela nekad malome zvonarčetu uspavanku, kako šumi ovim pozaspalim trudbenicima života pod krstovima drvenim i pod spomenicima kamenim i šumjeće jednoć i njemu, kad se ovdje bude našao u bašći gospodnjoj, gdje se smiruju sve nevolje, gdje se izjednačuju sve nepravde i izravnavaju sve nejednakosti, gdje:

Ne znaju se kraljevi,
Ne poznaju carevi,
Ne nište se potrebni
Ne ponose bogati,
Kad dođemo sudu,
Gdje će gospod suditi
Svim pravednim i griješnim.

JAGODA TRUHELKA.

MLADOM VIJEKU

Živote mladi, što te čežnja vodi,
Kad nać ćeš mira b'jednom srcu svom?
Čedance milo, što te ljubav rodi,
Uđi već jednom u cvjetnati dom!

Iz tebe ponos viri na sve strane,
U tebi mlada, vrela krvca vre,
Ti ne znaš, što su gorke žića rane,
I ne znaš, kako sve, što živi, mre! . . .

Mladosti moja, skromni šumski cv'jete,
Isprepletena zgodam šarenim!
Mladosti, puna ljubavi si svete;
Za tvojim v'jekom žalim malenim!

Marij Radovniković (Split).

U PREDVEČERJE

Iz daljine trepere srebrna zvona
I drhte ko pjesme uzaludnih nada;
Sjajna zraka sunca kroz zavjesu pada
Sa osmjehom nježnim najljepšega tona.

Lelija se zrakom miris cv'jeća b'jela,
Livade se njišu u posljednjem cvatu:
Dan lagano gine u rumenom zlatu . . . .
A na oku mome titra suza vrela.

Osamljene sanje neshvatljive tuže,
Dok tamo u vazi b'jele venu ruže
I za plave gore dok se sunce ruši,

Ja kroz suzu gledam ideale svoje
Pozlaćene suncem, najkrasnije boje,
I uzdahom jednim suza mi se suši . . . .

Katica Agić.

LAV NIKOLAJEVIĆ TOLSTOJ

(Pabirci.)

Život bez rada život je bez svrhe, provodili ga mi još tako bogodušno. I što se tko većma kloni rada, to se većma udaljuje od života kreposti. Zato i život asketâ i pustinjaka, koji su doduše provodili nadasve bogodušan život, nije bio krepostan, jer su povukavši se u samoću mislili, da će omiliti Bogu molitvom zaboravivši, da je prema onoj: »U znoju lica svoga jest ćeš hljeb« molitva bez rada isprazna. Ovu misao zastupa Tolstoj u pripovijeci »Otac Sergije«.

Rad i samo rad može čovjeka da očuva od stramputica i samo on ga može zadovoljiti. Zato n. pr. nije dobro, da zločince zatvaraju na doživotne tamnice, već ih treba zaposliti. Radom će zločinac koristiti ne samo državi, jer će sam sebi zarađivati hljeb, već i sebi, jer će se radom popraviti. Od tamnice je, kaže Tolstoj, dvostruka šteta: jedno što ona ne popravlja, a drugo, što stoji državu mnogo novaca. Takvomu uređenju tamnica ruga se Tolstoj u priči »Skupo stoji«, koju je napisao prema jednoj Maupassantovoj satiri.

Tu se pripovijeda o državici Monaco, koja je uređena kao kakvo veliko carstvo, dakako u malenu mjerilu. No »carić« treba novaca, jer su izdaci veliki, a državni dohoci neznatni. Da uzmogne doći do novaca, osnuje carić igraći salon, kamo stanu dolaziti bogataši sa sviju strana svijeta da igraju. Mnogomu je tamo potamnilo sunce, jer izgubivši sav imetak, što se nerijetko događa, nesretnik se takav ili baci u more ili se ustrijeli. Ali u »carića« novaca dosta.

Dogodilo se jednom u »carstvu« razbojstvo i sud osudi zločinca na smrt. No budući da nijesu imali gilotine, »carić« se obrati na francusku vladu, da mu pošalje krvnika i stroj. Kao oštetu zatraži republika tako veliku svotu, da je »carić« odbio ponudu, te se obratio na talijanskog kralja, da mu on pošalje krvnika. Ali kad je i ovaj zatražio nemalenu svotu, odluči državno vijeće, da vojnik odsiječe zločincu glavu. No budući da nijedan od šezdeset državnih vojnika ne htjede to učiniti, pomilova »carić« krvnika na doživotnu tamnicu. Međutim takve tamnice nije bilo, pa su morali toga jednoga zločinca zatvoriti u posebnu zgradu i dati mu stražara, da ga čuva.

Nakon godinu dana ispostavi se, da će taj zločinac, bude li dugo poživio, stajati državu silne novce. Zato otpuste stražara u nadi, da će kažnjenik pobjeći, a država bi se oslobodila troška. Ali kažnjenik ni da pomisli na bijeg. Dobro mu je u zatvoru! Konačno odluči državno vijeće, da dadu čovjeku mirovinu, samo da iziđe iz zatvora. Tako i bi. Otpušteni kažnjenik kupi sebi zemlje i stade živjeti kao pošten čovjek.

Zločincu treba dakle dati prilike da se popravi. A to će u najviše slučajeva i biti, jer i najokorjeliji zločinac, veli Tolstoj, ima u sebi još uvijek toliko snage i ponosa, da se pridigne. A ako takav pokušaj ne bi uspio, onda još uvijek imade sredstava, da bude odstranjen. Zato n. pr. zloglasni Polikej u priči »Polikuška« voli poći u smrt, već da preživi sramotu hoteći time pokazati, koliko mu bijaše stalo, da opet steče dobar glas.

O Polikeju Iljiću, kmetu vlastelinke pokrovske, svašta se znalo, samo ništa dobro. Seljaci ga nijesu trpjeli radi varanja i krađe. Često bi ga sumnjičili, pa i onda, kad nije bio kriv, te bi nadasve zlo prošao kad bi mu štogod dokazali. Samo kao konjski vrač, premda je u tom svom »zvanju« počinio više zla već dobra, uživaše još nešto ugleda među seljacima, koji ga za njegov trud dobro naplaćivahu. Novce bi obično propio.

Jednom je vlastelinka trebala čovjeka, da ga pošalje u obližnji gradić po oveću svotu novaca. Budući da nikoga nije bilo pri ruci, pošalje Polikeja. Ovaj sav sretan, da vlastelinka imade u njega toliko povjerenja, htio je ovom zgodom zasvjedočiti, da u njega još nije sve propalo. Ali nesreća htjede — i on izgubi putem novce. U očaju svom objesi se, jer je znao, da mu nitko živ ne će vjerovati, da je novce izgubio.

Dok Tolstoj u priči »Skupo stoji« prikazuje, kako ne valja način, da se zločinac popravi, tako u drugoj jednoj priči iznosi pretjeranu strogost, kojom se osobito u starija vremena htjelo popravljati zločince. Priča ta nosi naslov »Nikolaj Palkin«. Tu se kazuje istinit događaj, iz kojega se vidi, kako je car Nikolaj nekoć hoteći uvesti red u svojoj državi, vlast svoju tako reći izrabljivao. Starac neki pripovijeda ondje o zvjerstvima, koja se događahu u ona vremena, kad su se još batine dijelile. On sam kao bivši potčasnik u carskoj vojsci izvršivaše tu kaznu. Kažnjenik bi morao gô ići kroz redove vojnika, koji udarahu po njemu batinama, dok bi im zapovijedajući časnik dovikivao: »Bij žešće!« Bilo je slučajeva, gdje je takav kažnjenik bio osuđen na tisuću i više batina. No budući da ih sviju odjedamput nije mogao održati, bi nakon posvemašnje klonulosti predan liječniku na liječenje, da onda opet, kad prizdravi, primi preostale batine. Obično se takvo batinjanje svršavalo se smrću kažnjenikovom. S takvoga krvološtva bijaše među ruskim carevima osobito na glasu Nikolaj I., kojemu su vojnici bili nadjeli nadimak »Palkin« (palka—batina). I odista se Nikolaj često hvalio, da u njegovoj državi nema smrtne kazne, jer je već sama osuda na tisuću i više batina značila toliko koliko i smrtnu kaznu.

Tolstoj se pita, kako je to moguće, da su ljudi nekoć mogli biti tako nečovječni, te nijesu uviđali svu strahotu svoga postupka, i kakvo bijaše duševno raspoloženje onih, koji su izvršujući takve zapovijedi mogli spokojno spavati, moliti se Bogu, brinuti se za svoju porodicu i — zabavljati se. Danas mi toga ne možemo pojmiti, pa ipak se za najvećih ruskih vladara Petra Vel., Katarine, Aleksandra I. i Nikolaja I. vršila ta strašna kazna. Tolstoj veli i dokazuje u drugim svojim pričama i raspravama, da to leži u slijepom i nerazumnom vjerovanju.

Sličan slučaj kao u »Nikolaju Palkinu« pripovijeda Tolstoj još i u noveli »Poslije plesa«. Netko

pripovijeda, kako je nemilim slučajem napustio svoju zaručnicu, kćerku nekog pukovnika. Nakon plesa naime, gdje se ugodno zabavljao sa svojom zaručnicom, naiđe vračajući se rano u jutro kući na vojnički odio, kako batina jednog Tatarina, i to pod zapovjedništvom oca svoje zaručnice. Isti mu je sam preporučio svoju kćerku odlazeći ranije kući radi »nekoga posla«, koji se imao još prije zore obaviti — isti dakle taj pukovnik grozio se onim vojnicima kaznom, koji nijesu dovoljno jako udarali već po rascijepanim leđima nesretnoga Tatarina. Taj strašni prizor, u kojem je pukovnik igrao gadnu ulogu, bijaše uzrokom, te je mladić onaj napustio kćerku njegovu.

*

Tolstoj je osobit majstor u opisivanju rata, što je napose dokazao u »Vojni i miru« kao nitko drugi. On je dobro znao, da mu u tom nema premca, kako se i sam bio izjavio pišući svojoj ženi s bojišta borodinskoga, kamo bijaše pošao, da ga za svoj roman tačno prouči, da još nitko nije tako opisao taj rat, kako će ga on opisati. Dok je u »Vojni i miru« prikazan rat u velikom stilu sa silnim svojim aparatom, u »Sevastopoljskim pripovijetkama« crta Tolstoj događaje, koji se zbivaju u neposrednoj blizini neprijateljskoj, kako ih je on sam proživljavao. Osobito mu je uspjelo prikazivanje duševnog raspoloženja vojnika.

Tako u prvoj pripovijeci »Sevastopolj u prosincu« 1854. opisuje Tolstoj ratne strahote za sevastopoljske obrane, koje se odigravahu pred njegovim očima. Kod opisivanja najburnijih scena, n. pr. na četvrtom bastionu, koji je najviše žrtava iziskivao, načn je prikazivanja tako vjeran, a kraj toga tako miran i jednostavan, kao da se govori o običnim svagdanjim stvarima: »Eto tako ovdje pada po sedam ili osam ljudi« — reći će vam pomorski časnik kao odgovor na izraz užasa, koji se na vašem licu pojavio ... zijevne i stane svijati cigaru od žuta papira. Svatko zazire od četvrtog bastiona: kada netko kaže, da je bio na četvrtom bastionu, kaže to s osobitim ponosom i zadovoljstvom; kada netko veli »idem na četvrti bastion«, uvijek se na njemu opaža mala uzrujanost ili osobito velika ravnodušnost; kad ljudi hoće s kim god da se našale, onda kažu: Trebalo bi te poslati na četvrti bastion;« ako sretneš nosiljke i zapitaš, odakle dolaze, većinom glasi odgovor: »Sa četvrtog bastiona!« itd.

S opisivanjem svojih opažanja nastavlja Tolstoj u drugom dijelu sevastopoljskih pripovijedaka: »Sevastopolj u svibnju« 1855. Osobito je zanimljivo, što Tolstoj misli o hrabrosti, jer veli: »Junak moje pripovijetke, kojega ja iz dubine duše svoje ljubim, kojega sam nastojao u potpunoj ljepoti njegovoj prikazati, i koji je uvijek bio, jest i bit će lijep, junak taj je istina«. Junakom svoje pripovijetke ne može nazvati niti onoga, koji srta u pogibao zbog slavičnosti, niti onoga nepromišljenoga čovjeka, koji umire za prijesto i domovinu upravo tako, kao i onoga, koji na svakom koraku900 ršće od straha. No sigurno je to, da je »tisućvrsno čovječje samoljublje bilo tamo (na ratištu) povrijeđeno, tisuće drugih našlo je priliku ponosnog zadovoljstva, tisuće se smiriše — u zagrljaju smrti. Napose o ruskom vojniku veli Tolstoj u jednom drugom dijelu iz vojničkog života (»Sječa«), da ga je upravo tako teško oduševiti, kao što je gotovo nemoguće tako djelovati na nj, da klone duhom. Glavne su mu kreposti skromnost i sposobnost da vidi u opasnosti sve drugo, samo ne opasnost. Tako na pr. spominje vojnika, koji je u prvi čas, kad je bio ranjen, žalio tek svoju raskinutu bundu.

*

Nema područja, u kojem Tolstoj nije okušao svoj talenat, htijući riješiti bilo kakav problem. Njega zanima sve, što ga okružuje i što se oko njega zbiva, no prije svega mu je do toga, da pronikne u tajnu čovječje duše. On ispituje razloge, koji pokreću čovjeka u njegovoj nutrini, tako te je jedan više sklon dobru, a drugi zlu. Dakako kraj toga ne pušta s vida i posljedice te sklonosti, kako smo već gore vidjeli u nekim pripovijetkama. No najgore je kod toga, da te sklonosti, koje dolaze, a da i sami ne znamo odakle, imadu u najviše slučajeva teških posljedica, to jest da kod toga stradaju i drugi kao i mi sami trošeći i gubeći često svoje najbolje sile. A kod toga ne strada samo moral već i duševna sposobnost — talenat. Sliku takvog propadanja prikazuje nam Tolstoj u svojoj pripovijeci »Albert«, koja nosi naslov po guslaču Albertu. Zapušteni taj muzičar ne može se uza sav svoj rijetki talenat i svu virtuoznost na guslama dići iznad običnog noćnog muzikanta. On voli po gostionicama petrogradskim zarađivati po kopejku živući tako doduše slobodno i neovisno, ali u najvećoj bijedi, već da provodi obezbijeđen život kao dobro plaćeni violinista u kojem orkestru — život dostojan njegove umjetnosti.

Bogatomu Lelessovu sažali se čovjek, te ga pozove, da živi kod njega, gdje će imati sve, što mu treba, a osim toga će se pobrinuti i za mjesto u kazališnom orkestru. No već nakon nekoliko dana pobjegne Albert od Lelessova, jer ne samo da ne ljubi sređena života, već mu je što više takav život odvratan i nesnosljiv. On se vraća u svoju bijedu, koju nadasve ljubi, jer ta bijeda njegova je sloboda, i ako dobro znade, da je ona ujedno i njegova propast. On joj se podaje, jer za nj drugoga izlaza nema, kao i za mnoge druge njemu srodne talente, kako je to jednom u snu ležeći pjan pred nekom gostionom mogao razabrati iz nečijih riječi: »Umjetnost je najviši izražaj čovječje snage. Malo ih je, kojima ona pada u dio te diže izabranika svoga do visine, gdje mu se smrači i gdje je teško ostati zdravim. U umjetnosti imade kao u svakoj borbi junakâ, koji se posve predaju svojoj službi i — padaju ne postigavši svoga cilja«. Među ove pripada i Albert.

Od posljednjih radova Tolstojevih — tko da ih nabroji sve?! — i to na pripovjedalačkom polju, osobito je uspjela oveća pripovijetka, koju je Tolstoj napisao već pod starost ugledavši se donekle u maniru modernog impresionizma: »Hadži Murat«.

Idući jednom poljem naiđe Tolstoj na pregaženu stabljiku čičkovu. Jedini taj čičak bijaše preostao nakon razornoga pluga, dok na čitavom izoranom polju nijesi mogao ni travčice zamijetiti. Kao što onaj čičak, ruski »tatarin« zvan, među

biljem prkosi svojom oporom prirodom skupo prodajući život svoj, ako ga se tkogod usudi ubrati, tako imade i ljudi, koji se poput onoga čička ne priznaju prije pobijeđenima, dok nijesu svojom hrabrošću i oporošću sami unaprijed platili dušmaninu gubitak svoje slobode ili svoga života. Takav junak bijaše i znamenti Hadži Murat, kojega se pjesnik kod ubiranja uveloga čička nehotice sjetio osjetivši ljute bodljike njegove.

Hrabri Hadži Murat pobjegao je k Rusima progonjen od Šamila, poglavice čečenačkih gorštaka. Ali on nema namjere da izda svoje pleme, pogotovu kad se njegova porodica nalazi u vlasti Šamilovoj. Međutim stigne glas od poglavice, koji poziva Hadži Murata, da se vrati u domovinu grozeći mu se, ako se ne odazove pozivu njegovu, da će mu dati oslijepiti jedinca sina. Da spasi dijete dade se Hadži Murat u bijeg. Bježeći s nekoliko vjernih svojih ljudi bude dostignut i opkoljen od ruskih pograničnih straža. Nakon ljutog boja, u kojem je mnogi od progonitelja poginuo pogođen tanetom iz puške Muratove, pada i Hadži Murat sam svladan pretežnim brojem svojih protivnika. Skupo je prodao život svoj poput onoga čička, koji je nemilo bio izbo ruku pjesnikovu.

Na polju romana i pripovijetke uopće stvorio je Tolstoj svoja ponajvažnija djela, koja će jedva imati premca u svjetskoj literaturi, kao što su »Vojna i mir«, »Anna Korenina«, »Uskrsnuće« i drugo. Njegovo je prikazivanje realističko, koje gdjekad prelazi u naturalizam, i to ponavišje tamo, gdje je osobito htio istaknuti činjenicu, da tako zvano otmjeno društvo uza svu svoju civilizaciju nerijetko zaostaje kulturom za priprostim neciviliziranim svijetom, ili da je to otmjeno društvo sa svojom lažnom kulturom čovječanstvu više škodilo već koristilo.

Tolstoj je često govorio, da će opisati svoj život, nu nažalost to se obećanje njegovo nije ispunilo, barem ne sasvim, jer je tek stigao bio da napiše »Djetinjstvo«, »Dječačtvo« i djelomično »Mladost«, dok »Muževnosti« nije uopće bio ni započeo.

*

I na dramatskom polju okušao je Tolstoj svoj talenat, i to sa znatnim uspjehom. Na prvom mjestu zaslužuje, da bude spomenuta drama »Moć tmine«, koja je u osamdesetim godinama silno djelovala na književni razvoj u naturalističkom smjeru i kod drugih naroda, osobito pak kod Nijemaca.

U toj se drami prikazuje, kako duboko može da padne čovjek, koji se ni od čega ne žaca, pa ni od najgadnijih opačina, samo da udovolji svojim ličnim potrebama i pohotama. Premda ljudi iz najnižeg staleža — seljačkoga —, opet tako hladnokrvno i proračunano izvode svoje namjere, da bezuvjetno mogu računati na uspjeh svojih pothvata. No glas savjesti, koji se više ili manje u svakom čovjeku nakon počinjena nedjela budi, nerijetko dovodi grješnika do konačne spoznaje, tako te će radije poći i u smrt, već da živi uz uvjete, koje je sam sebi postavio. Tako i Nikita u drami »Moć tmine« ne može nakon počinjena gnjusna zločina više da živi uz takve uvjete, koje mora pred svijetom držati tajnima, već on odustavši doduše od namjere, da užetom učini kraj svome životu, javno pred sakupljenim svijetom (svatovima) ispovijeda grijehe svoje te se predaje pravdi u ruke.

Toj pogubnoj moći tmine lako padnu žrtvom svi oni, kojih ne obasjava svijetlo razumne spoznaje. No bila ta tama još tako velika, uvijek se nađe iskra poštenja i ponosa u čovjeka, pa makar on još tako duboko pao. Ali ta tama ne pokriva samo razumnu spoznaju neukog naroda već ona obuhvaća čitavo društvo; i dok čovjek iz nižih slojeva u svom neznanju gotovo besvijesno čini zlo, nedjela, koja se danomice događaju u višim, tako zvanim naobraženim krugovima, pokrivena su koprenom društvene laži, a izvode se proračunano i namjerice. Čini se pak, kao da ta djela nijesu samo dopuštena već i opravdana, budući da je ta društvena laž postala ujedno i društvenim pravilom, prema kojemu živi inteligentni svijet — kaže Tolstoj. Ali da imade nade, da će jednom i u tu tamu prodrjeti sunce istine, vidi se iz druge drame Tolstojeve »I svijetlo svijetli u tami«.

Nikolaj Ivanović — zapravo sam Tolstoj — prozrevši svu laž, na kojoj je po njegovu mnijenju osnovan savremeni društveni poredak, ne može više da provodi dojakošnji život. Jer taj život ne samo da nema druge svrhe doli užitka: »a mi sjedimo čisto umiveni, lijepo obučeni — i jedemo i pijemo i raspravljamo, da li Schumann dublje djeluje ili Chopin, i koji nam dosadu bolje razgoni . . .«; već taj život svojim velikim potrebama još i iskorišćuje trud i muku onih, koji sami ništa nemaju, koji su gladni i goli . . . Odlučivši dakle, da sav svoj veliki posjed pokloni onima, koji hoće da rade, a nemaju zemlje, dok će sebi pridržati tek pedeset desjatina, koje će sam sa svojom porodicom obrađivati, dolazi do nesuglasja sa ženom, koja ne može dopustiti, da joj djeca budu prikraćena. Budući da ne će i ne može protiv volie ženine da provede svoju namjeru, dade sav posjed prenijeti na ženu, jer ne će da bude vlasnikom zemlje, koja treba da pripada onima, koji ju obrađuju; ne će da bude vlasnikom zemlje, od koje sam on imade veliku korist, dok onaj, koji ju obrađuje, ne dobiva za svoj teški trud ni toliko, da nasiti sebe i svoju porodicu. A sve to zlo imade svoj korijen u neshvaćanju Kristove nauke.

Nikolaj Ivanović ne može da prodre sa svojim nazorima ni kod svoje porodice, a kamoli kod drugih ljudi, budući da su svi duboko ugrezli u laž. Premda Nikolaj Ivanović ne može govoriti o uspjehu sjecajući svojom borbom na »zrno pijeska, koje ne može da zaustavi točka«, opet on ne gubi nade u pravednost, koja će jednom tome zlu stati na put; jer i ako je ljudstvo pošlo stramputicom zaboravivši Boga i njegovu uzvišenu nauku o ljubavi, ipak još uvijek »svijetlo svijetli u tami«.

Jedno od glavnih socijalnih zala, koje osobito karakteriše ruskog čovjeka, leži u tome, što ljudi ne znaju sami sebe disciplinirati, svojih pohota obuzdati. I tako robujući svojim strastima padaju sve dublje upropašćujući sebe i porodicu svoju, dok napokon ili ne svrše u najvećoj bijedi ili ne kidišu životu, kao Fedor Protasov u drami »Živa lješina«.

U uspjeloj šaljivoj igri »Plodovi naobrazbe« Tolstoj izvrgava ruglu život i običaje otmjenoga društva, kao i spiritizam.

Spomenuta umjetnička djela Tolstojeva, i ako u najkrupnijim crtama u ovom prikazu dostat će, da se uvjerimo o velikoj produktivnosti Tolstoja pjesnika i o velikom talentu njegovu. No Tolstoj nije samo umjetnik, koji tako živim bojama umije da prikaže prirodu s njezinim proljećem i ljetom, s njezinom jeseni i zimom, ili s njezinim silnim gorama, beskrajnim ravnicama, rijekama i potocima, kao i s njezinim olujama i mećavama ili pak mirnim zvjezdanim noćima: već je on velik i kao psiholog, koji je uz Dostojevskoga najdublje zavirio u tajnu čovječje duše počevši od nejaka djeteta do nemoćna starca. Tu nema tako reći afekta, kojega nije ocrtalo vješto pero Tolstojevo, i to u najrazličitijim nijansama njegovim. I upravo to duboko poznavanje duše čovječje, pogotovu one čovjeka patnika, za kojega je Tolstoj tako duboko osjećao, potaknulo ga, te se počeo baviti pitanjem socijalnim. Gotovo pola svoga vijeka posvetio je tomu pitanju ne mareći za opomenu Turgenjevljevu, da se kani umovanja, već da radije ostane umjetnikom, koji će još gdjekoje umjetničko djelo pokloniti čovječanstvu, kako se Turgenjev nadao. Ali Tolstoja su sve većma počeli zanimati socijalni problemi, tako te je pod starije svoje dane vrlo malo stvarao kao umjetnik, ali je zato napisao tako reći bezbroj rasprava, u kojima rijetkom oštroumnošću razvija svoje misli i nazore: o životu, o vjeri, o državnom ustrojstvu, o socijalnom pitanju uopće, o smrtnoj kazni, o školi, uzgoju itd.

*

Ovdje nije mjesto, da govorimo o Tolstoju kao umniku i o njegovim problemima. No toliko možemo reći, da mu kao filozofu u mnogom prigovaraju. Najteži pak od svih prigovora, koje stavljaju njegovoj etici, jest prigovor zbog »neprotivljenja«.

Što to znači »Ne protivi se zlu«! — Znači, dopustiti svakomu, da radi s tobom, štogod ga je volja. Onaj, koji postupa prema toj zapovijedi, strada, jer po tom moralu divlji uvijek izgone pitome. Ta etika, koja je osobito resila rano kršćanstvo, bila je oduvijek svima onima odvratna, koji su u sili nazrijevali svoju veličinu. I doista, tko usvoji tu etiku o neprotivljenju, ne može postići ni slave ni bogatstva pa ni sreće, kako su to krvlju svojom često zasvjedočili kršćanski mučenici. Tko usvoji tu etiku, bit će neznatan, siromašan i nesretan, i to ne samo pojedinac već i čitavi narodi, koji se daju uništavati samo radi toga svoga uvjerenja. I doista taj nazor o »neprotivljenju«, kad bi ga htjeli neposredno primijeniti, neprirodan je i nemoralan, što je konačno i sam Tolstoj dobro znao. Načelo to je samo po sebi nesposobno za život i opasno za onoga, koji ga usvoji. Ono se može zamisliti samo kao posljedak temeljnoga načela: »Što ne ćeš, da drugi tebi čine, ne čini ni ti drugima«, što Tolstoj toliko naglašuje. A to je izvedivo, i svatko treba da se toga drži — i jaki i slabi. No u životu se doista slabiji drži toga načela, i to silom prilika, a jači rijetko, zapravo nigda tako ne postupa. Ali kad bi svi, i jači i slabiji usvojili to načelo, koje je temelj svim religijama, onda bi zapovijed »Ne protivite se zlu!« bila shvatljiva i izvediva, jer kad tebi nitko ne čini zla, onda nemaš ni uzroka, da se protiviš. A to bi bilo moguće samo onda, kad bi svi ljudi bez razlike prihvatili načelo: Nemoj činiti drugima ono, što ne ćeš da drugi tebi čine.

Da li su ideje, koje Tolstoj zastupa u svojim djelima, posve izvedive ili tek djelomično ili možda nikako, i da li će kadgod doći vrijeme, kako se on sam nada, da nije daleko, kad će se one ostvariti, to je teško reći. Nijesu li pak te ideje izvedive, ne smeta, da velikomu umniku i učitelju Lavu Nikolajeviću Tolstoju budemo zahvalni na njegovu velikom radu, kojim je želio svakoga usrećiti, komu je do istine, poštenja i pravednosti. Tko je željan svijetla, taj će ga u Tolstoja naći.

VIKTOR KRALJ.

USPOMENE IZ ITALIJE

(Nastavak.)

Crkva sv. Petra.

Tko se vozi automobilom, sjest će na Piazza Venezia na tramvaj br. 1. ili na autobus, te će stići za pol sata na trg sv. Petra pred crkvu sv. Petra. Crkva sv. Petra nalazi se na drugoj strani Tibera, te se moramo prevesti preko mosta Ponte Elio, uz koji se diže ogromna Anđeoska tvrđava ili Castel s. Angelo, nekadanji Mausolej cara Adrijana ili Moles Adrianae.

Ponte Elio je masivan kameniti most s mnogim kipovima, ispod kojega teče polagano mutni Tiber, a u impozantnoj Anđeoskoj tvrđi nalazi se sad muzej starinskog i sredovječnog oružja.

Kad smo krenuli preko mosta u ulicu Borgovechio, opazit ćemo dio starinskog Rima s pravim talijanskim nečistim ulicama, koje su veliki kontrast modernom Rimu. Kola konačno stanu, i mi se nađosmo pred veličanstvenom crkvom sv. Petra. Pred bazilikom, koja je okrenuta od istoka na zapad, nalazi se sa zapadne strane veliki trg Piazza Rusticcucci, od kojega počinju kolonade pred crkvom. Žalibože je taj trg s južne strane izgrađen kućama, te na taj način umanjuje na prvi pogled impozantnost pogleda na samu crkvu, koji bi bio mnogo veličanstveniji, da je taj trg pred crkvom sasvim otvoren. Na isti način gubi se veličanstvenost pogleda pred katedralom u Kölnu, pred kojim se nalazi niz malenih kućica, a jednako se umanjuje i pogled na Tynjsku crkvu u Pragu, pred kojom se također nalaze zgrade. Da bude veći pogled na katedralu, i kod nas su u Zagrebu srušili starinske zapadne zidove i Bakačevu kulu pred zagrebačkom katedralom, na koji način je žalibože nestalo jednog veličanstvenog kulturnog spomenika starog Zagreba.

Pred samom crkvom nalazi se ogromni trg obložen kamenitim pločama, koji se zove po egipatskom obelisku, koji se nalazi u sredini, Piazza

di obelisco. Sa strane obeliska nalaze se dva prekrasna vodoskoka, koji ljeti ohlađuju za silne žege umorne poklonike. Naokolo trga nalazi se trijem ili kolonada sa 284 okrugla dorska stupa i 88 debelih kvadratnih stupova, koji u elipsi zatvara ju trg poput amfiteatra. Taj je trijem sagrađen u kasnije doba, te se u tu svrhu porušene mnoge kuće, koje su prije stajale blizu same crkve. Na kraju elipse počinje veliko mramorno stubište, po kojemu poklonici obično idu na koljenima u crkvu.

Bazilika je sagrađena najprije od cara Konstantina g. 326. po K. na mjestu jedne kapele, koju je papa Anacletus sagradio na mjestu, gdje je sv. Petar iza svoje mučeničke smrti bio zakopan. Crkva se dograđivala za pape Nikole V. po graditelju Bernardu Rosenilliju u XV. st., a za pape Pavla II. nastavio ju je graditelj Giuliano Sangallo. God. 1503. nastavio je gradnju papa Julije II. po planovima glasovitog talijanskog graditelja Bramante-a, a kasnije su nastavili gradnju glasoviti Rafael i Fra Giocondo. Konačno je papa Pavao III. predao gradnju slavnom Michaelangellu, te je po njegovim nacrtima konačno bazilika za pape Pavla X. dne 18. studenoga 1626. konačno dograđena i posvećena. Crkva se gradila sto i dvadeset godina te je potrošeno 47 milijuna rimskih škuda bez unutarnjih naprava i nakita, koji su stajali osim toga još ogromnu svotu, koju su žrtvovali razni pape i vladari. Isprva nije imala bazilika kupulu, koja je tek za Michelangela sagrađena. Pročelje crkve sačinjava 12 stupova sa 13 gorostasnih kipova, koji pretstavljaju Krista s dvanaest apostola. Cijelo pročelje sagrađeno je od žućkastog traventinskog kamena, nalik na mramor, te je veliko kao kakova zasebna crkva. Od pročelja drži se krov, koji je ravan, da se po njemu može hodati, a u sredini krova nalazi se ogromna kupula, kojoj se uz bok nalaze dvije omanje, što čine zajedno vrlo harmoničnu sliku. U samu baziliku vodi pet prekrasnih i velikih portala. Iza vratiju nalaze se gospođe, koje sabiru milodare i daju znak škrabicama, da ih se sjetimo, no nikoga ne napastuju. Ogromna bazilika imade tri lađe. Srednja vrata su t. zv. jubilarna ili sveta te se otvaraju jednako s onim u bazilici sv. Pavla ,sv. Ivana u Lateranu i sv. Marije Maggiore, samo za vrijeme svetih jubileja, koji su se slavili prije svake stote godine, poslije pedesete, a sada svake dvadeset i pete godine.

Čim se stupi u crkvu, opaža se njena silna veličina, koja je zabilježena na podu, te iznosi u sredini velike lađe 187 m. Visina kupule iznosi 117 m. a širina postranih lađa 25 m. Kupula stoji na četiri ogromna stupa, oko kojih se nalaze galerije i balkoni s prekrasnim sagovima, s kojih se na velike blagdane pokazuje svijetu najveće crkvene relikvije, tako na pr. jedan dio sv. krsta, sulica, kojom su Krista proboli, i rubac sv. Verone itd. Visina tih galerija je tako velika, da ljudi na njima izgleđu kano pravi patuljci. Na dnu tih ogromnih stupova nalaze se ogromni sveti kipovi, a na jednom kip sv. Petra iz bronca iz srednjeg vijeka, koji kip pobožni vjernici cjeluju, Na kraju kupole nalazi se veliki oltar, a pred njme udubine »Confessio«, kako je to u mnogim crkvama u Italiji, a napose u Rimu u običaju. Naokolo te udubine gore neprestano mnogobrojne lampice, a dolje se nalaze razne relikvije i prekrasni kip od najfinijeg mramora iz Carrare od glasovitog kipara Casanove Pape Pija VI. kako kleći i moli. U toj kripti nalazi se grob sv. Petra i još razni drugi umjetnički predmeti i mosaici te škrinja sa pallijima, koje šalje papa svakom novoimenovanom nadbiskupu i patriarhu kao znak njegove časti. Pallium je vrpca od vune, koja se pravi od dvoje janjaca, koji su posvećeni Bogu, a sv. otac papa ih dijeli svim nadbiskupima, da se time dokumentira, kako su oni svi od stada sv. Petra.

Svatko tko uđe u crkvu, posjetit će naiprije glavni oltar i kriptu s grobom sv. Petra, a poslije će razgledati ostale znamenitosti, kojim crkva naravno obiluje u velikoj mjeri. No sve to se gubi prama ogromnom pogledu cjelokupnog prostora, koji je upravo veličanstven i koji se čovjeka sve više dojimlje, čim smo crkvu više puta posjetili.

U ogromnom prostoru nema ni klupa, to sve se nalazi tek u pokrajnim lađama, te se taj ogromni prostor može poredti samo s Ajom Sofijom u Carigradu. Mi se poslije vraćamo natrag vratima te počinjemo pregledavati crkvu s lijeve strane. Posvuda naokolo nalaze se mnogobrojne otvorene i zatvorene kapele i oltari, te mnogobrojni kipovi i spomenici najglasovitijih papa i odličnih ljudi. Odmah kod ulaza s lijeve strane nalazi se kapela s velikom krstionicom od jednog jedincatog kamena porfira. Dalje se nalazi spomenik posljednjih Stuartovića i mjesto, gdje se pokopa provizorno svaki papa, dok mu se ne opredijeli stalno mjesto i postavi spomenik. Tijelo pape bude balzamovano, obučeno u grimizno odijelo te izloženo u jednoj kapeli, dok se poslije ne stavi u tri lijesa i provizorno sahrani u jednu raku. Posebna je jedna velika kapela s velikim krovom, u kojoj je pokopan Sv. Ivan Chrysostomus. Kod grobnice pape Inocenta XI. nalazi se prekrasan reljef oslobođenja Beča od Turaka, za koje oslobođenje se taj papa toliko zauzimao. U velikoj se lađi lijevo nalaze mnogobrojne ispovjedaonice, na kojima je napisano, u kojem se jeziku ispovijeda. Na ispovjedaonici za Hrvate stoji: Pro lingua illyrica! Ondje je običaj,da svaki vjernik poslije ispovijedi klekne, a svećenik mu daje oprost udarcem dugačkim štapom po glavi. To je uspomena na stari rimski običaj, kada je patron oslobodio svog roba udarivši ga lakim udarcem na forumu pred sucem i time ga učinio slobodnim čovjekom. Zanimljiv je oltar pape Leona Velikog s reljefom s likom Atile i grobnicom istog pape. Na jednom zidu poprečne lađe nalazimo veliku ploču s popisom sviju kardinala, biskupa te nadbiskupa, koji su bili u Rimu —, kada je bio održan glasoviti crkveni vatikanski koncil. Oltar posljednje ispovijedi sv. Jeronima imade prekrasni mozaik od Domenichina, a inače imade uopće u crkvi mnogo mozaika sačinjenih od glasovitih slikara, poglavito od Guida Renia. U posljednjoj kapeli na desnoj strani nalazi se uz grob švedske kraljice Marije Kristine najljepše djelo kršćanske plastike »Pieta« od Michel Angela, te jedan stup iz glasovitog jeruzalemskog hrama. Nad zazidanim jubilarnim vratima »Porta santa« nalazi se veliki mozaik sa slikom sv. Petra.

Sakristija je posebna velika zgrada s kupulom, u kojoj su odijeljeni razni dijelovi za pojedine sve-

ćenike, kanonike, vikare, biskupe itd. Uz sakristiju nalazi se riznica »Tesoro«, u kojoj imade sijaset vanrednih dragocjenosti i umjetnina od najstarijeg doba do danas, u koliko su se sačuvale poslije provale Vandala, Saracena i drugih barbarskih naroda. Većinom su to darovi raznih katoličkih vladara i drugih odličnih osoba. Tu se pokazuje i t. zv. carska dalmatika, kojom su se odjenuli rimsko-njemački carevi, kad su kod krunjenja čitali evanđelje. Prekrasan je jedan kalež i svjetionik od glasovitog majstora Benvenuta Cellinija, itd. Iz kripte se dolazi u podzemnu spilju, koja je ostatak stare bazilike, nad kojom je podignuta nova crkva s višim podom. Sve se to nalazi pod glavnim oltarom te nije više običnoj publici pristupačno.

Tko hoće, može se za lijepa vremena uspeti i na veliku 94 m. visoku kupulu i krov crkve, odakle je prekrasan pogled na cijeli Rim. Na vrh kupule diže se križ na jednoj ogromnoj kuglji, u koju može lako stajati šesnaest osoba. Svod kupole kao i cijele crkve sačinjen je od bogate stukature, koja se mijenja s freskama, modernim pločama, bogatim zlatnim mozaicima i mnogobrojnim slikama i kipovima. Sve je to u onom ogromnom prostoru skoro iščezlo u velikoj beskrajnosti, te poznati hrvatski pisac Veber-Tkalčević piše g. 1877. o toj crkvi, da je još kao dječak čuo, da dolazi ljudima u toj beskonačnoj praznini osjećanje za povraćanjem, jednako kao na moru. Pomalo se putnik priuči na te ogromne dimenzije, držeći se poglavito stupova i lađa, a sigurniji je, kad se crkva napuni s nekoliko tisuća svijeta, koji tek na malo napune ovu ogromnu i veličanstvenu crkvu. Mora se doći i nekoliko puta i u razno doba, da se shvati prava veličina te crkve, a čim smo je više puta posjetili, tim ćemo je više zavoljeti i tim će na nas učiniti veličanstveniji dojam, pa će nam biti vrlo teško, kad ćemo se morati od nje konačno možda zauvijek odijeliti.

Dr. BUČAR.

PRIČA O MUDROJ CAREVNI

Nekoč življaše lijepa i mlada carevna. Jedamput se jako ogriješi protiv cara i svog rođenog oca, pa je otac htjede pošto poto maknuti s ovog svijeta. Bijaše to u ono vrijeme, kad je otac bio gospodar nad životom sviju podanika pa i svoje djece. I car reče kćeri: »Ti si osuđena na smrt! Sutra ću preda te staviti dva lonca; u jednom će biti cedulja s napisom »smrt«, a u drugom sa napisom »život«. Morat ćeš izvaditi jednu cedulju, pa izvučeš li »smrt«, morat ćeš umrijeti; izvadiš li »život«, bit ćeš spasena, i ja ti poklanjam život«.

Međutim okrutni se car htjede na svaki način riješiti kćeri. Stoga naloži najstarijem sluzi, da u oba lonca stavi cedulju s natpisom »smrt«, tako, da se carevna ni na koji način ne će moći spasti.

Starom se sluzi ražali nesretna carevna, i on joj oda tajni carev nalog. »Ti moraš umrijeti«, reče joj, »nikakva te sreća ne može spasti, jer u dva će lonca stajati »smrt«. Nemoj ni pokušati da moliš milost, jer sad i sama uviđaš, da je otac tvrdo odlučio, da moraš umrijeti«.

Sutradan se u velikoj dvorani sakupi cijeli carski dvor s carem na čelu. Pred carem bijaše crnim suknom prekriven stô, a na njemu dva kobna lonca. Veselo pristupi carevna k stolu i turi ruku u jedan lonac. U zatvorenoj šaci držaše cedulju i ne htjede je pokazati, jer znadijaše, da je to »smrt«. No ona reče caru: »Dragi oče! Ja se ni malo ne bojim smrti, ali ja sam evo u ovaj trenutak tako uzbuđena, da ne mogu ni šake otvoriti. Izvadi ti eno iz drugog lonca cedulju, pa stoji li na njoj napisano »život«, onda je u mene zacijelo »smrt«. Ako pak na njoj stoji »smrt«, onda je u mene »život«.

Videći car, da ga je kćerka nadmudrila, pokloni joj život, jer se bojaše da pogubi tako umno dijete, koje može njemu i svjetu biti od velike koristi.

V. C. REDENŠEK.

NA STRAŽI

(Iz života primorskih Hrvata).

Dolje na moru blizu samotne hridine u našem ribarskom spremištu, maloj drvenoj kolibici, slupanoj od nekoliko jelovih dasaka, počelo je pred neko vrijeme da ponestaje ribarskih potrepština. Kao većina naših primorskih ribarskih kućica ova je koliba ravna prema izlazu nešto uzdignuta krova s jednokrilnim širokim vratima okrenutim k jugu i malenim oknom k obali, nad koji se nadvio uvijeni dimnjak staroga ocjelnoga štednjaka iz Bog zna još čijih vremena. Debeli starom rukom građeni zid od siva kamena vodi od pjeskovite obale gore prema selu uz uski klanac, koji iz sela vodi do spremišta. Niska daščara i onako kako je malješna razdijeljena je u troje. Nekoliko hrastovih stupova obijeno daskama dijeli donji dio — prizemlje — u dva različito velika dijela. Osim toga ima i tavan, gdje se iz kuta u kut protegnulo nekoliko strunjača blatnih rubova preko četiri nisko pribijena koca, na kojima vise neuporabive mreže. Uza stijenu pribijena je daska mjesto police, a po njoj nekakve kutijice i škrinjice oličene crnom bojom, zamazane blatom i prljavim rukama moga ćaće i ostalih ribara. U donjem dijelu ispod nevisokog tavana razbacane su u prvoj ogradi još uporabive mreže i druge ribarske sprave kojekako pobrkane, a nekoje i po zidu povješane, i to u takvom neredu, da se ne znaš pravo niti okrenuti, već ti se odjeća zadre o čavao o iskrivljenu dasku, ili o što drugo slično, ili ti se puce zaplete o mrežu. Pa kad sebi još predstaviš gustu paučinu, koja tu traje, dok je krova i pauka, ne samo po uglovima, nego i posred spremišta, te onaj oštar vonj sirove

ribe i neopranih škrinja, pomiješan sa zagušljivim mirisom karbida, onda imaš potpunu sliku ribarske kućice siromašnih ribara u našem kvarnerskom primorju.

I u tom jadnom spremištu, jedinom izvoru prehrane, počelo da izčezava sad ovo sad ono. Neznam ni što ni kako, ali jedne večeri dođe otac, inače dobra ljudina, kući stvori se iznenada predamnom, što naš čovjek kaže ljutit kao ris, pa će mi s visoka nekako sumnjivo me gledajući reći žestoko: — Čuješ, mali, duh te sveti krstio (ovo mu je bila najgrdnija psovka) da mi nisi kamo odnesao onu malu vršu? — Ta kako... bih... ja... ćaća moj, uzeo našu... vršu, — smetem se u govoru zablenuvši se u jarosna oca. Ostadoh pred ljutitim čovjekom zbunjen zagledavši se u silno uzburkane očeve grudi, ne mogavši shvatiti, kako to otac sad ujedanput sumnja baš na mene, najmanjega ribara. — Otac vidjevši, da se ja ne znam odlučiti što bih ni kako bih, — stane ponovno vikati: — Mali, pazi se samo ti, da ti gdje ne namjestim kosti u krađi; da ti ne potresem ušima, tebi i tvojim pajdaškim lopovima, čuješ! — Dragi moj ćaća, možete slobodno, čim budem prviput zatečen u krađi. — Čisto sam se prestrašio očeva bijesa, nepritajene jarosti. Rijetko sam ga kad vidio tako rasrđena. U crnomu mu oku ispod jakih obrva titrala podmukla srdžba, tako značajna u životu svakog starijeg ribara našeg pustog mora. Na koščatome čelu ispod razbarušene kose iskočila mu debela žila od vidljive ljutine, koja je postajala to jača, što sam ja odlučnije nijekao krađu. Mišljah, nije li možda moj otac uz drugove svoje zagledao kod tetke Gabrijele na rivi čaši nešto dublje do dna. No otac moj ne bijaše takova ispičutura, kao drugi ribari, makar je zadnjih godina držeći se više kuće običavao tui i tamo naložiti, da se donese iz konobe novih butilja »staroga«, kojega je pod pijeskom bivalo sve manje. Isprva se ove »butilje« otvarale pri kakvoj osobitoj zgodi, no otac se zadnjeg vremena regbi riješio, da još ove godine sam ispije sve vino — i staro i mlado, što ga još ima zakopana u pijesku, ma da i nije bilo baš osobite svečanosti. I zato mi njegova ljutina, nije bila tako neobična, jer sam znao, da može biti nešto i istinito u onomu što veli. A moram priznati, da sam u našem ribarskom društvu ipak neke pogrješke zapažao.

Naša »kumpanija«, kojoj otac moj bijaše glavarom, brojila je do desetak iskusnih ribara, vičnih moru i nepogodi, a bili su žilavi i ustrajni u svom napornom poslu, među kojima sam ja sam bio po vlastitom mišljenju ne baš na odmet. Ta tko je samo »ferale« čistio, karbid pripravljao, masne sanduke prao, drva za »šparhet« pripremao, barke dovodio na određeno mjesto, ako ne ja — ribarčić. Uz stotinu drugih krupnijih i sitnijih briga moj se naporni posao nije možda niti zamjećivao, no ja sam se zato znojio i te kako trčkarajući i ovamo i onamo, samo da se nikomu ne omrazim. Učinim li drukčije, stari se ribar brzo sjeti ukrotiti me šakom po glavi pa moram i sa ćuškom i plačem na posao. Tako je tu bilo od uvijek meni kao najmlađemu razumljivo najgore. Kao onim malim i sitnim derančićima na parobrodu ili na crnomu »braggozzu« po kvarnerskim vodama bijaše i moje oko vazda budno i pažljivo na mig sarijeg ribara. Imađahu i drugi određeni svoj posao, a željezna ih ruka glavara držaše u redu. Svi se moradosmo sastajati u određeno vrijeme, da prije mraka priredimo potrebite sprave za ribolov. Pokupi se mreža, »grip« zvana, koja se jutrom prije ishoda sunca rastegne po pijesku, da se do večeri osuši. Na dva se čamca metnu pripravljene svijeće, to jest apaart s dobrim »bokinima«, koje ribar prije na usta iskuša, valjaju li ili ne, uz druge potrebite sprave, koje služe da »feral« gori; a u treću poveću lađu — gruparicu — smjesti se na stražnjem dijelu, palubi, velika mreža, dok ispod palube stoje sanduci za ulovljenu ribu. Ako slučajno pada uštap, pa je većim dijelom noći mjesečina, ne ide se ribariti, ali se svejedno bez upotrebe svijeća pred jutro baci mreža na sreću. Ulovi li se štogod, to onda, odnese svaki svoj odmjereni dio kući za ručak. Nema li sreće i ne uhvati se ništa, namrgođeni ribari tu prokletu »sriću« po običaju malo opsuju te idu ili k teti Gabrijeli na rivu ili kući spavati.

Između nas desetak čeljadi bijaše nas u društvu svakakvih, i koji prođoše sito i rešeto i koji se kao ja od svojega sela ne makoše svega vijeka. No bijaše nas svakakvih i po ćudi, krotka jagnjad uz kurjačke siledžije. Čovjek uz čovjeka živeći u nuždi, jedan drugome potreban kao vino suhome grlu, niti ne osjeti kakva ima drugara uza se, ali pogleda li pojedincu onako pozornije u nutrinu, nađe svašta. Za svježijih noći kasnoga kolovoza ili drugda pri ribarenju, kad bi zapuhnuo mrzliji burin, znadosmo se zguriti u ribarskoj daščari oko naložene peći, dok nas ne bi pozvao k poslu otegnuti zvuk »švićareve« zviždaljke, a doonda zgureni na onom uzanom prostoru, polegnuvši po škrinjama i mrežama ne mogosmo drukčije utući dosade već pušenjem i razgovorom. Otac kao razborit čovjek i glavar društva naravno vodio je glavnu riječ, premda nijesu niti drugi šutjeli povlađujući i prigovarajući mu već prema potrebi. — Kao što ima zanovijetala svagdje gdje imade ljudi, našao bi se i tu u našoj »kumpaniji« tkogod, da zabode prste u posao, koji mu se ne vidi prema ukusu. Iz mirnih bi razgovora običavalo doći i do oštrije polemike, u koliko se ovakve prepirke mogu nazvati polemikom, a iz prepiranja skoro i do šaka da se ne upuste drugi mirniji među nerazborite goropadnike, koji su bili kadri unijeti i sjeme razdora u društvo. Ja sam se na svojoj mreži pod tavanom u omiljelom kutu pri razgovorima držao sasvim postrance i šutio sam zadubljen u svoje misli motreći moje zemljake. Gdjekada bih skočio k vratima, da razgledam tamnu okolinu samotnog spremišta, da vidim kamo zaveslaše »svićari« i da li je burin štogod jenjao, pa se opet uvalim u svoje ležište u uglu gledajući naborana lica koščatih ribara. Većinom bijahu jaka čeljad iznad četrdeset i pete, negdašnji kruti iskusni mornari, među kojima je otac bio jedan od mlađih, a ja, sin mu, i unuk najstarijeg društvenog ribara Luke kršan momak kakvih dvadeset i pet godina, bijasmo najmlađi. Živo su strijeljale oči vrijednih ribara pri sjajnom svijetlu male »centilene« pod tavanom kod peći. Nekoji su pušili iz kratkih lulica, drugi iz dugih »virđinki«. Uske oči čvrstoga Maksa, napržice u društvu, sijevnule bi često nekim čudnim zago-

netnim bljeskom, kad god bi drugi momu ocu povlađivali, da »jest« tako i da će biti dobro, kako on veli. Taj me se Makso uostalom loše dojmio; ako bi ga koji ribar poslao, da štogod opravi, ljutnuo bi se, da ima prečega posla: — Ajd k vragu! Zač maloga Juru ne šalješ? vidiš trubilo (budalo), da punim pipu (lulu). Ali opet drugi put, kad bi me vidio bez posla, a ja još pravo niti ne bi odahnuo od umora, gurnuo bi me u leđa. — Ti, bedak, ča si »milordov« sin, da ćeš ist' prez dela; čapaj (hvataj se) se posla, aš (jer) ću ti zasakramentát' bokun (komad) lancana konopa na glavu — Badava mu ja, također malo rasrđeno, velim: Čujete vi barba Makso, nijesam ja nikakvi mulac, da me ganjate. Znajte... ja već imam sedamnaest godina. — Zato sam od mrskoga zanovijetala Maksa vazda bježao kud sam bolje znao. No ovdje u kolibi besposlenomu, njegova mi prisutnost kao nalagala da ga bolje promatram. Krupnome stasu, otvrdnulome i očeličenome neudobnostima primorskih krševina, slabo pristajahu lukave malene oči, pune zagonetnih namjera i prikrivena zla. Jaki vrat s ukočenom gušom držao je visoko omašnu glavu gordoga ribara, koje ga se i razboritiji ribari pobojavahu. Znao je, da im nije bio drugar, pa je zanovijetao svakojako. Svoje običajno mjesto imao je kraj mene kod vratiju na škrinji te bijaše tako smješten, gotovo tih rekao prezirno potisnut u pozadinu. Pred sobom je morao gledati leđa drugih, a ribar ako mu je što htio reći ili odgovoriti, a da mu kaže brk u brk, okrenuo bi se natrag. Sa svoga krajnjeg položaja, mogao sam sve pregledati, kao i svaku kretnju Maksovu pratiti. — Tako sam jedne noći opazio barbu Maksa, kako za žešće prepirke o nekakvu tricu tumačeći svoje mišljenje ribarima lijevom rukom maše, kao da se boji, da će mu nešto iz rukava ispasti. Druge noći uzeh sa sobom nekakvu knjižicu, da je za burina čitam. Utvrdivši se u sumnju više sam pazio na moga Maksa nego na sitna slovca dosadne knjižice. I doista opazih, kako je ribar istegao iz rukava otvoreni kosijer, prorezao dugi konopac, koji bijaše privezan duž čitave kolibice služeći kao porubnica, smotao ga u klupko pa snjim pod kaput. — Sad mi bi jasno: tko bi rekao, da se u domaćem čeljadetu, naskroz povjerljivomu, krije lisica. Nijesam ljutome ćaći kazao ništa. Kako da mu jadan javim, gdje ne znam, koga ću se više plašiti!

Htijući okušati sreću u ribolovu novim napravama, kupismo u gradu tri vrše, pa eto prvoga dana, otkako zbog nevremena nemogosmo ribariti, nestade noći najmanje od njih. Sabravši otac društvo na okup razloži jezgrovito svrhu sastanka ogledavši pozorno po garavim licima poštenih primoraca. — Ljudi, što mislite, Boga vam, da činimo? — Da je na moju, ozove se iz skupine stari ribar Andre Lukovica, vrijedi toga lopova pošteno osapunati zdravim šakama sprijeda i straga, ako je pak od sociji (drugova), da mu dademo pašuš i namjestimo rebra. — Hm... boga mu, tako mislim i ja, samo je božji čovječe, ta nevalja, da ga ne znamo. — Pitajte, Lojzo, doma maloga Juru! — javi se iznenada Makso vidjevši, da me nema na okupu, morda ju je on kamo stavil.

Brižni Lojzo nije mogao ništa doznati bez mene; što da pokažem tata, kad me je strah. Da će me otac, kako reče, u krađi uhvatiti, to mi je bila peta briga. S mojim prijateljima, rijetko sam kad zalazio u spremište, a kad sam na svoje oči vidio lopova na djelu, još sam se manje mogao odvažiti, da ne padne na mene sumnja.

Nekoliko dana iza prve nevolje opet doleti otac odmah po ručku, čim se bio spremio iglom i konopom da okrpa mrežu, bijesno k meni (ko prvi put). Odmah sam vidio, da nije pio ni staro ni mlado, i započne svoju prodiku običajnim svetim duhom: — Uh... ma ja ću bogami do večera iz kože iskočiti, duh te... pasji sine... veliš »nijesam«, a da tko je pokidao sve udice s palingara (konop s više udica), ako ne ti, muko kristova! — prekomjerno bijesan divljom se jarosti okosi na me ne imajući na kome iskaliti gnjeva. Gromko se po kući razvikao nakon uzaludne prijetnje utaživši jedva tugu za udicom i vršama u novoj butilji »staroga« iz konobe. — Nijesam ja, ćaćo, ukrao udice; šta će mi? — O, Isuse.. udarit ću ga smjesta, prokleti lopove!

*

Padao je uštap s krasnim ljetnim večerima. Mreže se pospremiše u spremište, ribarilo se nije više noću. Otac je bjesnio, kleo na svoju, mrgodio se, pio mnogo »staroga« a smišljao malo novoga. Bilo čudno i meni. I ako nijesmo ribarili, opet je nestajalo sad ovoga sad onoga, naiprije sitnica, kasnije i krupnijih predmeta. Zamislio se otac, zabrinuo se sirotan, nalio iz butilje u vrč iskapio ko amen u jedan mah i otkrojio odlučno! — Jure, večeras ja i ti idemo na gvardiju (stražu), mrzlo nije, bit će mjesečina, pa da »ga«, pasjeg sina, čekamo, nas dvojica. Dobro je; svejedno mi.

Spremili smo se nas dvojica ljudski, da držimo stražu nad nevoljnom daščarom. Kao primorac nijesam velika strašivica, pa još uz junačkog oca, pa došao baš sveti Petar s ključevima pomagati Maksu. Da budemo oboružani bar nekakvim oružjem, posudi otac u susjeda laki »flober« najmanjega kalibra, kao da će sutra na... kokoši, među boriće na kaču (lov). Ja napunih džepove krupnim šljunkom, uzeh na lanac mrkoga Kadornu, grdnoga kudronju spuštena repa, koji vazda u po dana lijeno spava, kao da i nije pasjega roda. I tako oboružani odemo odvažno k moru na stražu. Moj otac, gotovo pobožno. Vidi se, da je prošao nešto našega planeta. Stavi u rupu flobera patronu lumer sedam, zapne kokot od straha, da prije potrebe ne opali, i divnim ga samopouzdanjem u se objesi o rame, i to kundakom u zrak, kako je to vidio u susjeda. Pa tko će sad s nama uz očevu vještinu u pucanju i moga sanenoga psine zaći u kreševo. Slobodno može, ako hoće, i čitava rulja tatova doći, potprašit ćemo im tabane, prije nego se sjete obrane.

Došavši na mezevo razgledasmo se letimice po tajanstvenom okolišu našega stajališta u mirnoj mjesečnoj noći. Sve bijaše nekako prazno, neprijatno, sumorno i turobno, no ipak domaće, privlačivo i njezno. Okrugla, jasnovita mjesečeva ploča zrcalila se u namreškanoj pučini umilnoga kvarnerića i obasjavala žal, more i šikaru pred nama, kućicu i okolicu, moga oca, mene i Kadornu pa i negdje »pasjega sina«. — Otac nas svu trojicu razredi prema iskustvu. On kao odvažniji, iskusniji i

stariji čekat će na polju lopova s punim »floberom«, ja kao manji i plahiji sakrit ću se sa svojim stražarom na tavan u spremište, »iza fronte«, ako bi se provalnik pored očeva oružja usudio krasti. Smioni ćaća zavuče se nekoliko koraka za hridinu prema moru i mučno je naprezao oči u daljinu, da već iz igurne udaljenosti primijeti neznanog deliju.

Nebo je bilo tu i tamo gomilicama oblaka prikriveno. Omanje hrpe stadoše se zatim mjestimice jače okupljati nošene burinom. Zatvorim kolibi vrata, povučem svoga čuvara na tavan i legnem na mornarsku postelju, da čekam s kudronjom mrkoga ribara Maksa. Neka se samo taj napržica pokaže! Nahuškam li psa na nj, ne će, flobera mi ćaćina, ostati na njemu ni košulja. Znat će on Kadornu. — Taj moj pitomi pas, negda dobro njuškalo, nu sada je u godinama posve sustao i lijen. Nekoć, dok su ga zvali Sultanom, dobar je bio. Susjedi ga zvahu »Vjeran«, ali se našim ribarima takvo ime ne sviđaše, te ga bez soli i popa okrstiše »Fidom«. Prije, dok je mlađi bio, navalio bi poput munje na svakog odrpanca, sad ga ni briga, makar mu turio zapaljenu cjepanicu pod njušku. Čudnim nekim slučajem prekrstismo Fidu u Kadornu, a mislim, da ne će , dok mu bude dlaka na zatiljku, zaboraviti one kihavice, kad ga kod krštenja novim imenom bacismo s klisure u more. — Elen 's tim sada već tromim Kadornom nađoh se na straži ribarske sirotinje. Iz prizemlja se izvijao jak miris zagušljiva karbida i vonj ribe u tom

BRANKO ŠENOA: OSIJEK, ZIMSKA LUKA.

čudnom uskom prostoru pod tamnim drvenim krovom s jelovim zidovima. Mene okupila neka zamišljenost i turobnost; sumornost neka spustila se na moju dušu, i ja se stadoh pobojavati. U početku taj neočekivani strah nijesam niti u najtanjoj žilici svoga bića osjećao. Pas bijaše uza me — pa sam se zabavljao gladeći tvrdu dlaku moga čuvara. Kasnije me obuzelo neko nejasno čuvstvo osamljenosti u zabitnom prostoru i ja sam počeo osjećati strah. Mjesec bit će da se morao sakriti iza skupine oblačića, jer čuh prigušeno mrmljanje oca sa klisure, koji bi sad jamačno volio, da ima živu dušu uza se. Pas je pas, nije lolo, neka veli, što tko hoće. Barem bi mu prije nanjušio lopova. Prije kad sam mu govorio, neka uzme i pseto uza se, poslužit će mu više nego meni, ne htjede ni slušati govoreći, da bi mu brže lopova otjerao nego nanjušio. A on je upravo htio da toga kradljivca upozna »osobno«, glavu u glavu. — Pa što bi, sine, da toga pasjega pospanca uzmem uza se, samo na teret. Imam »flober«, imam šake, ne ću da znam za pasje račune. Ako počne lajat, propala nam guardija. Na očevo mrmljanje skutrio sam se bolje na svomu ležaju. Kadorna se dostojanstveno i bezbrižno ispružio uza me i počivao. Odjedared se počne trzati i mrmljati. — Nanjušio pogibao. Nemirna grud potresla mi se od neugodna čuvstva usred te guste tame. — Rrr — — — — — opet se oglasi Kadorna, a meni srce zatuklo od straha. U šikarju se iza drvenih dasaka spremišta nešto maknulo i poletilo u tminu. Kadorna se ispravi, podigne njušku, protegne se i nakostruši. Povratila mu se stara pasja bojovna osjetljivost. Da me ne oda, zamotam mu glavu u mrežu, pritegnem ga

k sebi i šapnem u uho: Oh Kadorna, dragi moj Kadorna ... mili moj Kadorna, tako ti Boga, budi miran.

A moj otac sa svojim floberom maloga kalibra? Čuvši pucketanje granja u blizini šćućnuo se još većma i smišljao, što će i kako će. I dok sam ja drvenio od muke on se hrabro maši oružja, napne odvažno kokot i spremi se na — defenzivu. Pas se kod mene na tavanu srdito trzao u čvrstoj mreži, očito ne shvaćajući zamašaja našeg pothvata. Tat se jamačno približavao. Začuh šaranje otpirača po ključanici, vlasi mi se od groze nakostriješe, kad li — aoj bože, ipak nešto vrijedi naš čovjek — grune prasak u neposrednoj blizini. Odmotam Kadornu, pomaknem vratašca na tavanu, da izvirim na šutljivu okolinu. U svijetlu prozirnim oblakom zaklonjena mjeseca opazih dvije sjene, gdje lete preko oštrog kamenja na nezgrapnom puteljku u protivnim pravcima. Moj se ćaća očajno uhvatio rukama za kosu i trči bez oružja prema selu kunući »kaču« i »gvardiju«, a s druge se strane uz obalu zaletio krupni Makso, kao da ga bijes goni. — Uzeh mog Kadornu za konopac, otvorih vrata i zagledah se za bjeguncima, kojih nestade u divljem trku kroz noćnu maglu našega nevoljnog krša.

Sutradan pođe moj otac k sinoćnjem bojištu, da potraži susjedov flober s patronom »lumer sedam«. Zapeo mu bio naime neopazice kokot htijući pokušati, da li je puška u redu. Više nam nigda nije u spremištu nestajalo stvari.

D. SOLINSKI.

MRŽNJA

Ja mrzim tebe grade prljavi,
I tvoju pjesmu mrzim razbludnu,
Što vječno zvoni kužnim mjestima,
Bolesnim ritmom.

Ja mrzim piskut, buku, lomljavu,
Sirena urlaj i dim fabrika,
I škripu stroja, smrad i smetišta,
I mir budoara.
Da,
Mrzim — — —
Mrzim mržnjom beskrajnom,
Što plamti ognjem jakim, velikim
U srcu mom.
O grade prljavi!

Ti stari ribaru,
Što vrebaš moje t'jelo mlađano,
Što vrebaš moje srce ranjeno,
Ja tebe mrzim mržnjom beskrajnom,
I tebe i te slasti prolazne — — —
I dok ja tiho kročim ulicom,
Dok moje noge gaze umorno,
Ja patim,
Patim — — —
Ja mrijem vječno
Od boli neznane,
Od sreće slućene
Od nađe varave,
Od meke tvoje,
Grade — — —!

LISTAK

STRAHOTE U TOKIJU.

Nijemac Leopold Winkler, očevidac događaja za vrijeme silnoga potresa u Japanu, pripovijeda ovo:

»Tokija nije pogodila potpuna snaga potresa!« Ta utjeha, kao ironija u ustima zlobna đavla, kad čovjek pogleda na pustinju od razvalina, koja je pokrivena crvenom naslagom razbitih opeka; ili kad sebi čovjek predoči bijedu u taboru od šatorâ, u koje je «izdanak» potresa stjerao mnoge stotine tisuća nesretnika. Ali najstrašnije djeluje užasna priča o smrti od požarâ, koji su neposredno slijedili iza potresa. Jokohama bi odmah u prvom početku razbijena, i čini se, da je tamo razmjerno prema broju žitelja više ljudi nastradalo već ovdje (u Tokiju). Ali u Tokiju bilo je tragedija čitavih masa ljudi, koje natkriljuju svaku fantaziju.

Nekoliko službenih brojeva neka bude odmah spočetka spomenuto. Izlaz potresa bio je poprilici 100 km južno od Tokija u Tihom Oceanu, smjer njegov od juga prema sjeveru, a gibanje zemlje oko 15 cm. U prvih 12 sati nakon prvog udarca u 11 sati i 58 č. bilo je u Tokiju 114 trešnji, koje su ljudi uopće mogli opaziti, a od kojih su prve tri upravo razorno djelovale. Ali i kod kasnijih trešnji moglo se micanje zemlje u njezinoj nutrini tačno osjetili i na otvorenim mjestima. Za drugih 12 sati bilo je svega 88 trešnji, za trećeg jednakog razdoblja 60, a za četvrtog 47. Seizmograf je u ovo 48 sati zabilježio preko 1700 njihaja, dakle više od prosječnog broja njihaja, koji se inače opažaju u Tokiju u razdoblju od tri godine zajedno. Od toga vremena opada broj trešnji postepeno, no može se reći, da se još i sada nakon dva mjeseca osjećaju prosječno na tjedan do tri trešnje.

Prvi se udarac osjetio prije ručka. U svim privatnim kućama kao i u restauracijama u to se vrijeme kuhalo i za 10 minuta buknuo je na nekih sto mjesta požar. U isto je vrijeme duvao južnjak brzinom od 17 m. Vodovodi popucaše i nakon šest minuta nijesu više bili uporabivi. Ali uza sve to bi na 23 mjesta vatra ugašena, bilo zdenčanom, bilo vodom iz kanala ili rušenjem kuća. No to nije bilo ni od kakvog značenja, jer je vjetar prema večeru postigao snagu pravoga tajfuna, koji su pojačale još i bezbrojne vatre ugrijavši nerazmjerno slojeve zraka. I tako se više požara uslijed silnog vjetra stopilo u jedan. Na nebu se pojaviše ogromni, teški, intenzivno bijeli oblaci, i nitko neće zaboraviti upravo grozno lijepi kontrast između tamno

modrog neba i crvenih pramova sukljajuće vatre. K tomu je sunce bilo poput krvi crveno, dok se u njegovu svijetlu sve činilo još mnogo sablasnijim.

Tokijo imađaše oko 500.000 zgrada; od toga ih je bilo 250 od cementa, 1700 od kamena i 7000 od opeke. Sve ostale kuće bijahu od drveta, i to većinom od lakih greda, dasaka, ćerpića (nepaljene opeke) i papira. Stajale su pak te kućice većinom zbijene jedna do druge čineći uske uličice, kroz koje se jedva pješaci mogahu provlačiti. Govori se, da su se 15.142 kuće srušile, a 289.846 da ih je izgorjelo, no u posljednje vrijeme se ispostavilo, da je broj uništenih kuća znatno veći. Što se tiče površine grada, može se reći, da je 44% čitavoga grada pretvoreno požarom u pustoš.

A sada o ljudima. Tokio je imao oko 2,400.000 žitelja. Od tih je ostalo 1,356.740 ljudi bez krova; dok su 390.764 ranjenika morali potražiti liječničku pomoć. Broj mrtvih iznosio je 74.024; to su izbrojene lješine, koje su bile nekom vrsti bezdimnog ulja polivene i na licu mjesta spaljene. Osim toga se navodi ogroman broj onih, kojih je nestalo, oko 231.208! Budući da se ne može uzeti, kao da te žrtve još nijesu pronađene, ali da će se naći, to je sva prilika, da je velik dio tih nestalih stanovnika izgorio, tako te se od njih uopće ne može ništa više naći.

No najstrašnije je to, kako su te jadne žrtve stradale. Ljudi su na svim mjestima bježali od vatre tako, te bi bježeći od jedne zapali u drugu. Plameni su se sa svih strana sastajali, prelazili preko rijeka i kanala stapajući se u jedan. Oni, koji su preživjeli tu borbu s vatrom, kazuju, da je uslijed silnoga vjetra, koji je vatru gonio sad ovamo sad onamo, jedva bilo moguće bježati brzinom, kojom se širio požar. Ljudi bi štogod pograbili da spase i dali se u bijeg. Kad bi pak stigli na koje sigurnije mjesto i htjeli otpočinuti, odjedamput bi ih stigao plamen ili bi im sa sasvim protivne strane došao drugi novi u susret. Sad su dakako trčali dalje, i to tako dugo, u svim mogućim smjerovima, dok napokon nije više bilo nikakva izlaza, i tu bi ih većinom silna žega i dim zagušili, prije nego bi pali žrtvom samoj vatri; mnogi su poginuli na mostovima. Mnogi su naime iz raznih dijelova grada trčali ovamo na mostove držeći, da će tu naći sigurno zaklonište nad vodom. Ali furije bijesnoga elementa progonile su bjegunce sve do mostova, dok su se međutim i na drugoj strani pojavile vatre, tako te su se ti nesretnici od silne žege pretvorili u ugljen, kako ih se moglo na stotine naći, gdje vise o željeznim gredama mostova. Grozna bijaše smrt onih siromašnih porodica, koje su stanovale na splavima; tu je nađeno ljudi, koji su samo s jedne strane bili vatrom iželeni, tako n. pr. jedna majka s privezanim djetetom na leđima. Samo se neznatan dio bjegunaca mogao spasti, kojim je uspjelo na čamcima doći do sredine rijeke Sumida, koja je tamo prilično široka. Jedan od tih rijetkih bio je neki bogati trgovac rižom, koji se sa svojim namještenicima samo tako mogao spasti, da su neprestano lijevali vodu preko sebe. U Mukojimi, poznatom tržištu cvijeća na obali, bila se skupila sila svijeta pouzdavajući se u veliki slobodni prostor i vodu. Ali i njih je zahvatio proždrljivi elemenat, pa i onda, kad su poskakali u vodu, jer je vjetar gonio plamen i preko vode. Napokon su čitave skupine lješina plivale po vodi, a ljudi se još i danas žacaju jesti neke vrsti riba, za koje se misli, da se hrane čovječjim mesom.

Umiranje u vodi bilo je osobito na dva mjesta užasno. U gradskoj četvrti, Jošivara zvanoj, imade jezerce. Nesretni stanovnici poskakali su u vodu misleći se tako spasiti. Ali kako su dugi pramovi vatre lizali površinu jezera, voda se tako ugrijala, da je konačno uzavrela. Mnogo je formalno kuhanih lješina izvađeno iz vode.

Drugo mjesto užasa bit će svakomu stanovniku grada Tokija u buduće tako poznato i govorit će se o tom kao o ratovima u staro doba. Zbilo se to u Hongu, u najsiromašnijoj četvrti velegrada. Tu su se svojedobno nalazila vojna spremišta. Veliko dvorište, koje opkoljavahu erarske zgrade, imalo se pretvoriti u gradski perivoj. Kad je nakon prvog udarca počela vatra među jadnim kućicama harati, strčao se sav svijet iz okoliša, i to po savjetu nekog službenog organa, u to dvorište, jer da će tamo biti zaštićeni zgradama. I svi, koji sebi nijesu mogli drugačije pomoći, poslušaše savjet. Oni uzeše sa sobom svoje porodice i što su već mogli ponijeti i skloniše se u tom dvorištu. Pa i bogati ljudi, koji su tamo u blizini na obali stanovali, otpremiše svoje mile i drage onamo; tako n. pr. neki bankovni činovnik, koji se zatim u svom autu odvezao nekamo. I zapovjednik policijskog odjela one četvrti pošao je sa svojom porodicom onamo. Sve više i više je dolazilo sa sviju strana ljudi i napokon je bilo dvorište puno. Bilo se sakupilo oko 30.000 ljudi. I sad se nad ovim ljudima, muškarcima, ženama i djecom sklopiše silni plameni. Svi ti nesretnici poginuše užasnom smrću, djelom zagušeni, dijelom spaljeni ili zgaženi. Tek vrlo neznatan broj ostade na životu, koji su se poput groznih aveti iz nekog drugog svijeta izvukli iz čitavih gomila lješina. Oni su pripovijedali, da je vatra malo po malo dolazila izvana; vrata bijahu zatvorena, ali se i inače ne bi bilo dalo izaći iz toga silnoga mnoštva. Prtljaga, koju su bjegunci sa sobom bili ponijeli, počela je gorjeti; tu i tamo čuo bi se krič, koji se sve većma množio; tada je nastala ubojnička gužva, jedni su bacali druge na zemlju i gazili ih. Nato se spustiše čitavi slojevi dima i posvuda zavlada mir. Kad su se probudili (oni, koji ovo opisuju), i pozvali one, koji su na njima ležali, da se uklone, nijesu se ni maknuli; pa kad su se mukom izbavili iz svoga položaja, opazili su, da se nalaze na ogromnoj gomili mrtvih — oni jedini živi. Ove su se skupine mrtvaca i doista mogle tačno vidjeti; tu su ležala mrtva tjelesa gomilama i brdima. Malo njih imalo je još odijelo na sebi; uda njihova bila su nenaravno natečena, usta rastegnuta, oči izbuljene, a ruke i noge raširene. Tko je vidio tu neopisivu sliku u potpunom svom užasu, taj metež razbacanih ruku, nogu i strašno nacerena lica, taj se mogao tek jednoga sjetiti, to jest onih priča sredovječnih učitelja o »mrtvačkom plesu«, »sudnjem danu« i o »propasti svijeta«. Doista su u ratovima, pogotovo u svjetskom, milijuni stradali životom; no da li su se igdje zbile ovakve strahote, gdje su toliki zajedno našli tako užasnu smrt? Imade jedna slika s te poljane lješinâ, koja se nigda ne može zaboraviti: preko brdina i dolina tih napola u ugljen pretvorenih ljudi, s kojima bi se mogao napučiti čitav jedan grad, preko uvinutih grbača, bedara i ukočenih prstiju penje se stara žena i traži nekoga od svojih! Komu nije veličina nesreće i strahote otela moć razmišljanja o neshvatljivosti toga događaja, taj može mnogo vidjeti u tom grobu gomile u sredini uništenoga glavnoga grada te tako milovidne otočne države: čini ti se, kao grozan simbol zadružnosti i kolektivizma Japanaca, naroda zatomljene individualnosti, sve do u smrt.

Pa sada kad uzmemo osim gore navedenih strahota još i nesigurnost, strah pučanstva od neprestanih trešnja, koje su prve dane jedna za drugom slijedile, stanovanje pod vedrim nebom, oskudicu hrane, vode i svijetla, alarmne vijesti o pljački, grabežu i ubijanju, što je prouzročilo vječno naoružavanje jednih protiv drugih, bdijenje i općenitu psihozu straha; konačno pokolje Koreanaca i Kineza, koje je izazvalo općeniti bijes u japanskom narodu: onda možemo poprilici dobiti sliku o tom, kakav bijaše Tokio na početku mjeseca rujna.

Sada međutim svijet opet živi mirno kao i prije u idiličnim predgrađima. Željeznica daleko negdje sopi uz brdo, vojničke trublje odzvanjaju na vježbalištima, učenici glasno uče svoje engleske zadaće po kućama, dok se večeri spuštaju sa svojim neobično prozirnim zrakom i dalekim tamnoplavim nebom, kakvo se može osobito u jesen, u to najljepše godišnje doba u Japanu, vidjeti. Malo se još štogod znade o onom, što se ovdje zbivalo prije nekoliko mjeseci i sve je zabavljeno tek time, kako će što prije obnoviti grad.

A kad izlazi puni mejsec, taj lijepi upravo čarobno svijetli veliki jesenski mjesec, koji je od najstarijih vremena znamenit u Japanu, tako te ga svijet svečano sakupljen dočekuje bilo na obali morskoj bilo na verandama; pa kad se ta upravo neprirodno rumena okrugla ploča izdigne iza crnih poput šeboja silhveta od drveća i šalje svoje svijetlo na grad ruševina i praznih gradina: tada i opet obuzme čovjeka poput sablasti ona strahota, koja je pred kratko vrijeme prohujala iznad Tokija. **V. K.**

KRONIKA

STRAŠNA OBLJETNICA.

Ovoga ljeta navršilo se 40 godina, otkako je 1883. nestalo otoka Krakatoa, zajedno s njegovim vulkanom Pick Perbuatanom. Ta obljetnica se nije slavila, niti se o njoj pisalo, ali priroda nas je zato strahovito sjetila na Krakatou. Upravo na četrdesetu njezinu obljetnicu počeše rigati vulkani na Japanskim otocima i za čas pretvoriše cvatuće gradove u ništa.

Krakatoa bijaše otok u Sunda tijesnu, visok preko 800 m. Obrasao bijaše sav prašumom i bez ljudskih naselja. Od vremena velike erupcije 1618. godine, vulkan je uvijek čedno djelovao. Kad li se iznenada u nedjelju 26. kolovoza u 5 sati popodne začu silna detonacija, a za njom mnogo drugih slabijih, koje trajahu do u podne slijedećeg dana. U ponedjeljak ujutro izdigne se dno tijesna i prouzroči strašnu bibavicu, koja se obori na obale Jave i Sumatre i nijedan predmet ne ostane na svojem mjestu — sve bijaše bibavica ili povukla u more ili razorila. Valovi u batavijskoj luci bijahu 5 m visoki. Međutim vulkan bacaše u nedoglednu visinu ogromne mase vulkanskog pepela i plovucća. More u blizini vulkana bijaše pokrito slojem pepela, debelim 2 m i 30 cm. U ponedeljak popodne postajahu eksplozije sve jače, dok napokon jedna detonacija, najjača od svih, ne navijesti rasprsnuće vulkana, kojega nestade u moru. Danas se valići Tihog Oceana igraju na mjestu nesretne Krakatoe. U momentu, kad se vulkan rasprsnuo, susjedni otok Soungpau se raspade u 5 otočića i ujedno 16 novih vulkana nastane u tijesnu. 30.000 ljudi poginulo je za ove nesreće, i najljepše pokrajine Jave bijahu sasvim uništene.

Tko je pratio u novinama ovog ljeta potres u Japanu, reći će, da provala Krakatoe nije ništa prema katastrofi Japana. Ali moramo znati, da Kraktoa nije bio naseljen kao i okolni otoci, te se zato nije moglo opaziti strašno djelovanje erupcije niti po ljudskim niti po drugim žrtvama, dok je Japan gusto nastanjen, gdje se niže grad do grada — sve sami veliki, pa i milijunski gradovi.

Prije provale Krakatoe slovila je kao najstrašnija erupcija Timboro na otoku Sumbari, 1815. g., za koje je poginulo 12.000 ljudi, dok je pepeo napao tako jako, da su se pod njegovom težinom rušile kuće. I tako svaka nova provala uzima prijašnjoj svjetski glas i zasjenjuje ju svojom strahotom.

»EL DORADO«.

Često čujemo govoriti: »Tamo je moj El Dorado!« (El Dorado = ono što je pozlaćeno). Ta se riječ najviše čula izgovarati u 16. stoljeću i zaprema u povijesti krivih mišljenja i zabluda veoma ugledno mjesto.

Famozna tradicija o »zlatnom brdu«, smjestila ga je u Guajanu; to je tim čudnije, što su brda Guajane sastavljena od granita, koji je najsiromašniji zlatom. Stanovnici nekih krajeva Južne Amerike pripovijedahu Evropljanima, da se u nutrini kontinenta nalazi kraj bogat zlatom, te njegov glavni grad ima kuće i hramove pune zlata. Godine 1541. skupi Nijemac Filip Hutten četu Španjolaca i povede je u unutrašnjost Guajane. Kad su se vratili, pripovijedali su, da su naišli na grad, nastavan od plemena Omega, položen u kraju istina nezdravom, ali koji se sav sjajio od zlata — »el dorado«, kojim su kuće pokrivene. Pustolovi ga pokušaše osvojiti, ali biše odbijeni. Smjeli von Hutten htjede poslije s većom silom navaliti na nj, ali pogibe od bodeža.

Ovako priča neki pisac poslije otkrića novog svijeta. Drugi jedan pisac poriče toj priči svaku istinu te veli, da su krovovi od zlata bajke, jer onaj sjaj nije dolazio od zlata, već od tinjca, kojim bijahu kuće pokrivene i koji se svjetlucao kao zlato.

N. Pavičić, gimnazijalac.

ŠPORT

VIII. OLIMPIJADA U PARIZU g. 1924.

Godine 1894. sastali se u Parizu na poziv velikog propagatora tjelesnog odgoja u Francuskoj baruna Piena de Conbertina, zastupnici nekih država Evrope, te utemeljiše Međunarodni olimpijski odbor, u koji uđoše s vremenom skoro sve države Evrope i izvan Evrope. Zadaća tog odbora bila je, da se uspostave stare klasične olimpijade, na taj način, da bi kod toga sudjelovali gimnastički i sportski amateri cijeloga svijeta i da u program uđu i moderne grane sportova i gimnastike. Prve moderne olimpijske igre održane su g. 1896. u Ateni, gdje je veliki grčki mecena Georgi Averov dao na svoj trošak uspostaviti stari atenski stadij tadanjeg mecene Heroda Aticusa. Iza toga su se olimpijske igre održale svake četvrte godine u kojem drugom kulturnom centru Evrope i Sjev. Amerike, tako II. g. 1900 u Parizu, III. g. 1904. u S. Louisu, u Sj. Americi, IV. g. 1908. u Londonu, V. g. 1912. u Stockholmu, VI. g. 1916. su se imale održati u Berlinu, no radi rata se nisu održale, VII. g. 1920. održane su u Anversu, na godinu se sprema osma Olimpijada u Parizu. Slaveni su kod tih olimpijada dosada razmjerno slabo sudjelovali. U Međunarodnom odboru bila je do sada doduše zastupana Češka, Rusija, Srbija i Bugarska, no tek na posljednoj olimpijadi prije rata u Stockholmu sudjelovahu Rusi i Česi u znatnom broju, a Srbija je odaslala samo dva maratonska trkača. Hrvati, Slovenci i Poljaci nijesu mogli kao takovi nastupiti, te uopće nisu sudjelovali u predratnim olimpijskim igrama. Poslije rata primljena je u Međunarodni odbor i Jugoslavija te Poljska

pa su na VII. olimpijadi u Anversu g. 1920. već sudjelovale: Jugoslavija te Poljska uz Češku, dok Bugarska i Rusija nijesu sudjelovale. Za narednu olimpijadu u Parizu sprema se veliko sudjelovanje cjelokupne Europe, te mnogih država iz Sjev. i Južne Amerike, Afrike, Azije i Australije, koje su sve zastupane u Međunarodnom olimp. odboru, u kojem je zastupana i Jugoslavija sa dva delegata prof. dr. Bučarom i potpukovnikom Sv. Gjukićem. Ovog proljeća održan je olimpijski kongres u Rimu, na kojem su bila riješena sva važnija pitanja glede naredne olimpijade. Priredba olimpijskih igara predana je francuskom olimpijskom odboru, koji je već pozvao sve države na sudjelovanje i izdao posebne brošure s rasporedom i uvjetima za svaku vrst sportova i gimnastike. Kod gimnastike može se sudjelovati u grupama, u odjelima i pojedince. Osim toga bit će natjecanje u ovim granama sportova: nogomet (Rugby i Association), Tenis, mačevanje, floretovanje, plivanje, veslanje, plovljenje, laka i teška atletika, hrvanje, konjski sportovi, biciklistika i zimski sportovi. Nadalje bit će tom zgodom priređena i umjetnička izložba kiparstva, slikarstva, arhitekture, glazbe i lijepe literature, te posebna sportska izložba i to sve samo takovih predmeta, koji odgovaraju sportskim ili gimnastički olimpijskim načelima i idejama. Nedaleko Pariza u parku Columbes već je sagrađen posebni stadij, koji će odgovarati za sve glavne sportove i gimnastike, a uza nj bit će podignuto cijelo olimpijsko selo za stanovanje atleta i izletnika, koji će tom zgodom doći u Paris i htjeti stanovati blizu stadiona, a da ne moraju neprestano dolaziti iz Pariza.

U svim državama utemeljeni su Narodni olimpijski odbori, koji nastoje da spreme što veće sudjelovanje svog naroda na olimpijskim igrama. I kod nas je stvoren posebni Jugoslavenski olimpijski odbor, koji imade svoje sjedište u Zagrebu te više odbora u Beogradu, Ljubljani, Splitu, Sarajevu itd. J. O. O. uz bok radi izvršni odbor, u kojemu su zastupnici sviju sportskih saveza, osim toga imade posebni financijalni odbor, umjetnički odbor, itd. Da se namaknu sredstva za polazak reprezentacije i sportaša, nastoji se po cijeloj državi da sakupi što veća svota, te je u to ime ove godine dne 16. listopada bio po cijeloj našoj državi priređen »Olimpijski dan«, koji je prilično lijepo moralno i materijalno uspio. U Zagrebu su sportaši priredili i veliku povorku i manifestaciju, kod koje je sudjelovalo do hiljadu sportaša i sportašica.

U koliko će biti Jugoslavija zastupana, to ovisi najviše o materijalnim sredstvima ,a odbor se nada, da će i država pripomoći taj pothvat, kako to čine i druge države. Pitanje nastaje još, da li će i tko će moći zastupati našu državu na tom velikom svjetskom jačalištu narodne snage sviju naroda. Naši nogometaši će bez sumnje sudjelovati, te se nadamo s boljim uspjehom nego li kod posljednje olimpijade u Anversu, jer su nakon četiri godine znatno napredovali. Osim toga će se naći i kod drugih sportskih grana pojedinaca, koji će moći eventualno zastupati naše boje.

Olimpijske sportske igre otpočet će zimskim sportskim natjecanjima u Chamonixu pod Mont Blancom u francuskim alpama i to dne 25. siječnja do 5. februara.

Dne 23. juna održat će se u Parizu svečana komemoracija prigodom 30. godišnjice utemeljenja Međunarodnog olimpijskog odbora sa svečanom misom u Notre Dame i svečana sjednica u Sorbonni. U programu bit će i svečana predstava u Operi i primanje u Elyzejskoj palači. Dne 5. jula bit će svečano otvorenje igara u stadiju Colombes, na što će se početi natjecanjima i utakmicama, koje će trajati do 27. jula, kada će se igre završiti i ujedno razdijeliti nagrade. Nagrade su posebne olimpijske kolajne, pozlaćene, srebrne i brončane, te diplome. Ujedno će se za vrijeme olimpijskih igara održati sjednice međunarodnog olimpijskog odbora, te sjednice međunarodnih sportskih federacija: tako za Tennis, boksanje, hrvanje, laku i tešku atletiku, gimnastiku i biciklistiku. Tu će se preudesiti neka pravila, primati novi savezi i predložiti neke promjene kod izvođenja narednih olimpijskih igara u Amsterdamu g. 1928., što sve će se iznijeti na odobrenje na budućem olimpijskom kongresu, koji će se obdržavati u Pragu g. 1925. pod protektoratom predsjednika republike Dr. Masaryka.

8. XII. 23. **Dr Fr. Bučar.**

AMATERSTVO

FILATELIJA.

Prvi hrvatski katalog maraka Jugoslavije izdao je nedavno poznati zagrebački specijalista za jugoslavenske marke g. Rudolf Valić pod natpisom: Specijalni katalog S.H.S. maraka do g. 1924. Tekst kataloga je hrvatski s njemačkim prijevodom, što je potebno za mnoge strane, poglavito njemačke sabirače i kupce. Katalog je točno razdijeljen i složen po markama, koje su izašle do vremena prevrata g. 1918. pa do danas. Uz ovaj katalog izdao je g. Valić ujedno i posebni hrvatski album jugoslavenskih maraka i to na taj način, da imade svaka marka iz Kataloga svoje polje u tom albumu. To je naravno vrlo prikladno za mlade sabirače početnike, jer će za svaku marku odmah naći mjesto u albumu, kamo pristaje.

Prve po redu su marke Bosne i Hercegovine i to najprije s natpisom »Država S.H.S. a poslije sa »Kraljevstvo S.H.S. Sve marke su specijalno razdijeljene sa svim razlikama i nijansama, tako u bojama i papiru, zupcima, i t. d. Napose je jubilarna marka Hrvatske od 29. listopada 1918. zastupana sa svim tipovima u kamenotisku, koji je izrađen u zagrebačkoj zemaljskoj tiskari i to zupčane, rezane na običnom i tvrdom papiru i kartonu. Ovim markama su cijene znatno već porasle, što se obično zbiva kod maraka, koje nisu izašle u velikoj nakladi, a trajale su samo jedan dan. Takove su marke naravno skuplje sa žigom dotičnog dana nego li nežigosane, dok su druge znamke, koje su dulje vremena u prometu, skuplje, ako su nežigosane. Od ovih maraka imade raznih patisaka i raznobojnih izdanja ili essaia, a marka po 45 filira je pače i falsifikovana. Ove će marke naravno biti za koje vrijeme naše najređe marke, te su već i sada znatno u cijeni porasle.

Poslije ovih maraka slijedi popis madžarskih maraka s natiskom S.H.S., kojih imade također zastupanih u svim mogućim niansama, a svaki glavni tip imade i svoj kliše ili sliku. Zanimljive su razne marke s raznovrsnim natiskom. Tako imademo pomaknuti S.H.S. natisak, dvostruki natisak, preokrenuti natisak, natisak na naleđu, otisak natiska, natisak bez donjeg poteza, popreko natisak, negativan natisak, lijeva ili desna marka bez natiska, gornja ili donja marka bez natiska, u sredini od triju araka, jedna bez natiska, dvostruki natisak preokrenuti, natisak »kruna« mjesto »krune« ili i obratno, natisak okomito, natisak u drugim bojama nego u crnoj, ili dvobojan, i t. d.

Katalogizovanje je obavljeno u glavnom po Michelovom Katalogu za g. 1924, po kojem se sada najviše mijenja i prodaje. Samo su cijene u Valićevu Katalogu drugačije, te su primijenjene našim prilikama. Od S.H.S. maraka stavljene su u Katalog i one ratne iz vremena okupacije Međumurja, koje su s ručnim pretiskom izdane u Prelogu u Međumurju. Ostale ratne S.H.S. marke, koje su u drugim gradovima i mjestima izdane, te razne ad hoc doplatne marke

u pomanjkanju pravih porto maraka, izdat će g. Valić kasnije u posebnom dodatku, koji će naskoro izaći. Na koncu je lijepo poredana Slovenija sa svim svojim krunskim i dinarskim vrednotama od ljubljanskog i bečkog izdanja. Ove marke su također vrlo komplicirane, te su u Valićevu Katalogu sasvim zgodno i pregledno poredane. Napose su one poredane u kamenotisku, a napose one u knjigotisku, te svi mogući patisci, kojih imade i u tim serijama vrlo mnogo. I ovdje imade vrlo mnogo raznih nijansa u bojama od svake vrsti maraka, te razni načini zupčanja.

Poratna Srbija zastupana je sa Krfskom serijom te beogradskim izdanjem. Ove serije s kraljem Petrom i regentom Aleksandrom. Konačno su prikazane i nove marke s likom kralja Petra i kralja Aleksandra ili t. zv. amerikansko izdanje. Katalog stoji 20 dinara, a naručuje se kod izdavača R. Valića, Zagreb, Prilaz br. 55. ili kod Hrvatskog štamparskog zavoda, Marovska br. 30. Tamo se mogu naručiti i novi albumi za S.H.S. marke od 100 dinara i na više.

Dr. B.

ZABAVA I ŠALA

ODGONETKE ZAGONETAKA U BR. 3./4.:

I. Ulomak napisa: Klesan je, kad je vladao: PETAR KRESIMIR I.

II. Anagram: Talas — lasta.

III. Ispunjalka: Rat — car — top— svi — Rim — tri — mir = **Trpimir.**

IV. Logogrif s brojčankom: Jantar (»vode«) — kantar (»vage«).

V. Rebus: Dva puta se u mlinu govori. —

VI. Rebus: Dva I — dva S — U četiri = Dva i dva su četiri.

VII. Stepenice: Bik — Ika — Kad — Ada — Dan — Ana.

VIII. Zagonetka u pačetvorini: Pir — Osa — Oto — Nil — Una — Rak — Rpa — Vol — Oba — Ujo — Red — Rđa — Vuk — Ujo — Peć = **Istina pobjeđuje.**

Odgonetači zagonetaka iz br. 3. 4.:

Keglević Franjo, Koprivnica: I, III, VI — Georgević Stevan, Vinkovci I, II — Zmarek Josip, Bos. Kostajnica: IV, V, VI — Hirtweil Emil, Vinkovci: III, — Rothstein Lazar, Zagreb: III — Gerechshammer Ivica, Bakar: IV, V, VII —

Naknadno su stigla neka riješenja zagonetki pod br. I.—VIII od B. Rađe i V. Šafraneka, Bjelovar; J. Bauera, Zagreb; Andrije Kulundžića, Zemun; E. Kuncza, Međumurje; M. Koprivice, Sarajevo; A. Suboříčeve, Osijek; F. Petrovića, Donji Miholjac; T. Skočiva, Zagreb; Zv. Kurjakovića, Osijek.

Odgonetači zagonetaka iz br. 2. (nastavak):

Brnad Antun, Varaždin: II, V, VI, VII, VIII — Radojčin Dušan, Križevci: II, III (sve), IV, VI VI. VII, VIII — Maider Natalija, Karlovac: I (1, 2, 4), II, III (2, 3), VII — Alinčin Vaso, Zagreb: I (2, 3, 4), II, III (2, 3), V, VI, VII — Potnik Nada, Zagreb: I (1, 2, 3), III (2), V, VI, VII — Herrnstein Ivica, Zagreb: I (1), VI — Ferber Jelisava, Osijek: II, V, VI — Albrecht Stanislava, Brod n/S.: I (3), II, III (sve), V, VI, VII — Krušić Andrija, Bjelovar: II, III (sve), V, VII — Ilić Ivan, Mitrovica: I (2), II, VIII — Barlović Ivan, Zagreb: I (2, 3, 4), II, III (2, 3), V, VI, VII — Grgić Frano, Split: I (2, 4), II, VII — Milanović Božidar, Vukovar: II, V, VII, VIII, IX — Grünwald Miroslav, Osijek: II, IV, VI — Pavić Franjo, Brod n/S.: I (2, 3), II, III (sve), IV, V, VI, VII, VIII, IX —

ZAGONETKE.

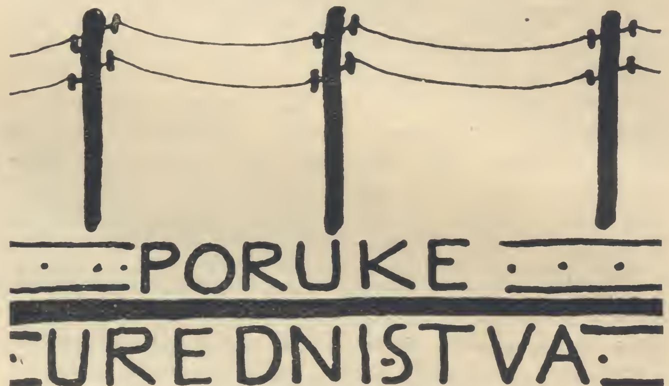
I. Pitalice.

1. Najviše zna, najmanje govori. — Što je to?
2. Crnu ima haljinicu i zelenu perjanicu, a dugačak rep.
3. Izađe dika iz tamnika, pa iznese tri šarena ručnika.
4. Vigoli predu, vigoli vezu, vigoli hode goli.

II. Premetaljka.

ČISTOJ DUŠI PUT SVEĐE IMAJ.

Valjano premetnuto daje poslovicu.

Ispravi! I. U posljednjem broju potkrala se u pjesmici »Omladini« pogrješka. Predzadnji stih ima glasiti: »Živio te dobri Bog!« a ne »Živila nam mnogo ljeta!«

II. I u 2. broju ljetošnje »Omladine« potkrala se nemila pogrješka. Pjesmu s naslovom »U spomen« nije spjevao Nikica Šop, već **T. N.** iz Splita. Dogodilo se to zacijelo iz razloga, što se vrlo lako može dogoditi, ako se autor ne potpiše pod svoje djelo. Popratni se list, u kojem se često ne navode pojedini naslovi priposlanih radova, već se jednostavno veli »moje pjesme«, u mnoštvu dopisa zametne, i onda se lako može da desi ovakva pomutnja. Zato molimo naše saradnike, da izvole pisati čitljivo i da pod svaki svoj rad stave i svoj potpis. Kod autora pjesme »U spomen« mislili smo da je »T. N.« njegov pseudonim.

K. M. Vinkovci. »Pesma smrti« nema ništa pjesničko, a pogotovo je skroz prozaična posljednja strofa, koja glasi:

»O smrti! na koncu
ću postat po tebi gnoj
i nagnojit zemlju
ja — čovjek —.«

Vlad. Posavski, Mitrov. Od Vaše tri pjesme ulaze dvije uz neke preinake, premda i ovako nijesu dosta dotjerane, ali može se. Treća pjesmica — Za kiše — ne može ući, jer bi trebala mnogo ispravaka.

Upozoravamo cijenjene saradnike, da pišu samo na jednoj strani radi boljeg razvrstavanja i radi slaganja u tisak.

Iv. Sik. Vink. Vaš »Pijanac« ne bi možda bio loš, da je bolje obrađen, t. j. stvarca je prekratka, a da bi se u njoj mogle prikazati dvije slike: otac pijan u krčmi, a majka s gladnom djecom kod kuće.